

L'encisadora coronació d'Alfons el Benigne segons Ramon Muntaner

Juan Jose Garcia Bartual

Treball final de grau en Llengua i Literatura Catalanes

Universitat Oberta de Catalunya

Curs 2021-2022. Segon semestre

Directora: Antònia Carré-Pons

Agraïments

A Antònia Carré-Pons que m'ha revelat que la crònica és una hipèrbole de la realitat.

A Carmen i Irene perquè me les estime.

A Batiste i Maria, que m'han tractat com han sabut, pogut i, sobretot volgut i jo he après a valorar.

Qui no es contenta és perquè no vol.

Abstract

La *Crònica* de Ramon Muntaner, escrita entre 1325-1328, és un relat historiogràfic literari pel fet que «constitueix, de la primera a la darrera plana, un bigarrat retaule de cavalleries» (Fuster 1979: 14). Muntaner ha viscut proeses memorables sota les dinasties sobiranes procedents de l'estirp del casal d'Aragó i de Barcelona pertanyent, doncs, a la corona catalanoaragonesa. En aquest sentit, emportat per aquesta heroica realitat històrica, narra l'encisadora escena de la coronació d'Alfons III¹ de Catalunya-Aragó, el Benigne, per a manifestar l'autenticitat dinàstica dels monarques catalanoaragonesos, perquè gaudeixen de l'acreditació divina en reconeixement del seu virtuós comportament de defensar la fe cristiana i, per tant, esdevenen els millors reis del món junt amb els millors vassalls, Muntaner d'entre ells. De fet, recorda la coronació com l'extraordinària festa medieval per a la socialització de l'emblemàtica figura simbòlica del poder reial. Per aquest motiu, Muntaner esdevé un patriota entusiasmada i propagandista fervorós, atés que proclama la dignitat monàrquica i, de retop, exalta el prestigi territorial i identitari, mitjançant l'ús d'un llenguatge expressiu i grandiloqüent, influenciat estilísticament i conceptual pel genuí discurs oral dels corrents literaris feudals contemporanis. Així doncs, fascina amb el conreu: d'una banda, l'estil col·loquial i quotidià tant del format narratiu dels llibres de cavalleries, com del to conversacional de la cançó de gesta i del formalisme de la poesia trobadoresca, de la dansa novella, el sirventés novell, la cançó novella i els set-cents versos rimats; d'altra banda, el contingut apassionat i viu de la sumptuosa ambientació solemne de nobilitat típica de la narrativa de cavalleries junt amb la grandiositat del gènere èpic i de la formalitat provençal del conreu trobadoresc, per a reflectir intimisme i verisme al missatge laudatori d'aquests reis catalanoaragonesos. Al capdavant, Muntaner basteix una seductora crònica literària de la coronació d'Alfons el Benigne en agraïment a Déu, perquè esdevé el testimoni escollit de l'autenticitat d'aquesta nissaga catalanoaragonesa com a vertader model cívica de referència.

Paraules clau: historiografia, identitat, festa, coronació i grandiloqüència.

¹ Ordinal dels reis segons el casal de Barcelona.

Índex

<u>1. Introducció</u>	5
<u>2. Historiografia</u>	8
<u>2.1. La Crònica de Muntaner: «una entre quatre»</u>	9
<u>2.2. Per a una ubicació de Ramon Muntaner i d'Alfons el Benigne en l'evolució dinàstica catalanoaragonesa</u>	13
<u>3. Una festa medieval per a l'exhibició del rei: la coronació</u>	18
<u>4. La coronació d'Alfons el Benigne: estil i contingut</u>	24
<u>5. Conclusions</u>	34
<u>6. Bibliografia</u>	37

1. Introducció

El meu propòsit en aquest TFG és la interpretació literària de la crònica de la coronació d'Alfons el Benigne escrita per Ramon Muntaner a partir de les perspectives d'anàlisi històrica, festiva i lingüística de les autoritats acadèmiques de referència –Lola Badia, Antònia Carré, Stefano Maria Cingolani, Maria Teresa Ferrer, Miguel Angel Ladero, Olga Pérez... Per què la crònica de la coronació és literària? Es tracta d'una narració que té força grapa per a seduir-nos, perquè ens atrapa mitjançant l'expressió col·loquial i apassionant, amb un to èpic i heroic i, sobretot, d'ostentosa exaltació del prestigi dinàstic del casal d'Aragó i de Barcelona: «rei N' Anfós, per la gràcia de Déu rei d'Aragon, de València, de Sardenya e de Còrsega, comte de Barcelona» (Muntaner 2011: 493).²

En el primer bloc, presente l'origen historiogràfic dels primigenis testimonis lingüístics i literaris catalans de les quatre grans cròniques, l'objectiu principal de tot plegat és conservar «la memòria que es tenia i es va forjar dels reis d'Aragó del casal de Barcelona» (Cingolani 2007: 10). La percepció d'una idiosincràsia catalanoaragonesa de referència irromp gràcies a «no tan solament la llengua, ans encara la literatura, dins aquell moment mantinguda per reis, grans senyors, oficials reials, cortesans, etc.» (Riquer 1980: 14). Aquestes cròniques coincideixen en la finalitat propagandística de l'heroïtat del llinatge catalanoaragonés, amb la intenció de persuadir l'auditori de l'autenticitat dinàstica i, alhora, identitària catalanoaragonesa. Per aconseguir aquesta intenció, exageren la realitat històrica magníficament mitjançant els procediments típics del discurs oral de la literatura medieval, que evocuen un emocional efecte captivador i, en conseqüència, identifiquem les cròniques com a literàries. Tanmateix, presenten una personal expressió lingüística diferenciada. Arran d'ací, focalitze la contextualització històrica de Muntaner, lligada a les proeses més destacables dels reis de la corona catalanoaragonesa³ i les famílies dinàstiques filials mallorquina i siciliana, associades a la voluntat divina com a gratitud pel seu modèlic comportament reial, per a l'acreditació testimonial i providencial de l'autenticitat d'una nissaga catalanoaragonesa. Muntaner presencia –i, fins i tot, hi, participa– aquests èxits assolits políticament i, en aquest sentit, exalta la figura del rei, en aquest cas Alfons el Benigne, com a símbol d'agermanament social per a la col·lectiva conscienciació compartida d'aquesta digna identitat catalanoaragonesa, mitjançant la seua efusiva narració que «contribueix a crear en l'imaginari un ideal de nació» (Carré 2011: 5).

² Totes les citacions de l'obra corresponen a l'edició de MUNTANER, Ramon (2011). *Crònica de Ramon Muntaner*, Ferran Soldevila; *Les quatre grans cròniques*, vol. 3, edició a cura de Josep Massot i Muntaner; revisió filològica de Jordi Bruguera; revisió històrica de M. Teresa Ferrer i Mallol. Barcelona: IEC; «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica» núm. 86.

³ La corona catalanoaragonesa és el conjunt d'institucions monàrquiques, que surten de: la unió matrimonial entre Peronella, la reina d'Aragó, del comtat de Ribagorça i del regne de Saragossa i Ramon Berenguer IV, comte de Barcelona, d'Osona, Girona, Cerdanya i Besalú (1150); la confederació catalanoaragonesa, les reconquestes assolides per Jaume I, el Conqueridor, a l'espai Ibèric, amb el regne de València (1238) i les Balears (1229-1235 amb la creació del regne de Mallorca a la mort de Jaume I el 1276), les conquestes cap a la Mediterrània oriental per Pere II, el Gran, amb el regne de Sicília (1282), per Alfons III, el Benigne, amb Còrsega i Sardenya (1324), per Pere III, el Cerimoniós, amb els ducats d'Atenes i Neopàtria (1380-1390) i, ja al segle XV, per Alfons IV, el Magnànim, amb el regne de Nàpols (1443).

En el segon bloc, introduïsc el concepte de la festa com l'esdeveniment d'interacció social per antonomàsia per a la commemoració d'un fet d'importància cabdal i d'ampli abast, que permet la conscienciació comuna d'aquesta honorable entitat identitària catalanoaragonesa, legitimada testimonialment i providencial. Així doncs, la coronació del rei és una extraordinària festa cívica i política, de proclamació i exaltació identitària del poder reial, a través de l'exhibició espectacular en tres moments clau (Pérez 2010): el seguici processional del palau reial cap a la cerimònia del ritu litúrgic catòlic a l'església i la celebració del convit final de retorn de nou al palau reial. En aquest aspecte, assenyale l'evolució simbòlica dels actes de coronació dels reis catalanoaragonesos. Tal «como apreciamos en el llamado *Libro de la Coronación de los Reyes de Castilla y Aragón*, estos festejos se convirtieron en tema de interés artístico» (Pérez 2010: 18) i la festa de la coronació d'Alfons el Benigne enfervoreix aquest sentiment de pertinença a aquesta prestigiosa identitat catalanoaragonesa.

En el tercer capítol interprete la literarietat d'aquesta crònica de la festivitat de la coronació d'Alfons el Benigne a partir de la fervorosa expressió grandiloqüent per a la seducció fascinant del destinatari. Per tant, pose especial atenció a revelar que «Muntaner és un excel·lent narrador d'escenes» (Riquer 1980: 467) d'elogi d'una idealitzada identitat territorial, «de bona pluja, que pres tot Aragon e Catalunya e regne de València e de Múrcia. E així la terra, qui ho havia mester gran hac compliment de la gràcia de Déu, així de bon senyor con de bona pau que el dit senyor rei havia aquell dia ab totes les gents del món» (Muntaner 2011: 499). La motivació de Muntaner és el relat d'aquests esdeveniments reeixits del passat, perquè esdevinga patró –gairebé norma– d'autoritat moral i, per tant «expressa la necessitat que els reis d'Aragó en prenguin exemple per a assegurar-se l'èxit, amb el desig que el recompensin a ell i als seus» (Cifuentes 2019: 144). Muntaner conta la seua pertinença a aquesta digna identitat política simbolitzada per la lleialtat estamental d'una prestigiosa societat medieval catalanoaragonesa. Al capdavall, es tracta d'una literatura de la realitat històrica, aquesta és la clau de volta d'aquest Treball Final del Grau en Llengua i Literatura Catalanes.

Muntaner viu aquests fets excepcionals i sempre parla des de l'experiència personal, així doncs, la crònica és una autèntica memòria del seu punt de vista: «d'una banda, donar gràcies a Déu i a nostra Dona per haver-li permés d'assistir a tantes meravelles; d'una altra, oferir als futurs reis d'Aragó un “mirall de prínceps”» (Fuster 1979: 6), és a dir, «un model per al bon regiment de la cosa pública, per dir-ho a la manera de Francesc Eiximenis» (Carré 2011: 5). Alhora, tal com diu Joan Fuster (1979: 13): «naturalment, no eren aquests els únics que Muntaner convocava a “oir” la *Crònica*. També, hi havia els innumerables muntaners –amb minúscula– que pul·lulaven per la seva terra. El llibre no deixava de ser, alhora, un “mirall de ciutadans”». En conseqüència, el valor literari d'aquesta crònica de la coronació d'Alfons el Benigne surt de la utilització que Muntaner fa dels recursos literaris coetanis, de l'estil col·loquial i quotidià i del contingut apassionat i viu de la narrativa de cavalleries, el gènere èpic i la poesia trobadoresca per a oferir

intimisme i veracitat al seu relat històric, de «vincular les accions pròpies a la voluntat de Déu, del qual el rei n'és el legítim representant als seus estats» (Escartí 1999: 22), símbol identitari de la digna autenticitat catalanoaragonesa. Per tant, presente l'estil d'acord amb el conreu de les tècniques dels gèneres literaris citats: els connectors discursius de les novel·les de cavalleries; el to conversacional de les epopeies, que se caracteritza per les «constants apel·lacions que acurten la distància entre el narrador i el lector o oïdor amb frases de confiança» (Fuster 1979: 9); i l'al·lusió al formalisme de la poesia trobadoresca. A més, interprete el contingut a partir de l'associació del predomini de cadascun d'aquests gèneres literaris esmentats relacionant-los amb els moments clau de la festa simbòlica de la coronació «de glorificació automàtica dels seus reis: de la Casa d'Aragó» (Fuster 1979: 10): el seguici de la comitiva d'acompanyament del rei del palau reial de l'Aljaferia cap a l'església de Sant Salvador connectat amb la nobilitat narrativa de cavalleries; el ritu catòlic de la coronació i la processó de retorn del rei al seu palau de l'Aljaferia amb la grandiositat èpica; i el convit solemne, junt amb el cant i la recitació de versos final, amb la formalitat típica de les composicions de la poesia trobadoresca. Al seu torn, em centre a ressaltar l'ordre protocol·lari dels actes de la cerimònia de la coronació: el fet d'armar-se cavaller, la consagració i l'entronització, sobretot focalitze l'afectuosa escenificació ideològica de la magnificència del ritu litúrgic catòlic, de la seua significativa i conspícua càrrega historioliterària. Aquestes cerimònies de la coronació celebrades a l'església de Sant Salvador són el top de les festes, d'aquesta demostració simbòlica del rei Alfons el Benigne com a llegat de Déu i, sobretot, de tots «els de la Casa d'Aragó, als quals les potències celestials donen un especialíssim tracte de favor» (Fuster 1979: 11). N'és un bon exemple Alfons III, el Benigne, «en qual manera se féu la sua solemnitat de la beneita cavalleria que ell reebé de si mateix ne de la beneita corona» (Muntaner 2011: 499).

La conclusió és que Muntaner relata la festa de la coronació d'Alfons el Benigne apassionadament, amb unes afirmacions emotivament vehements, per a: oferir una credibilitat a la revelació de la seua veritat; commoure l'auditori medieval entusiasmadament i afectuosa. Legitima l'autenticitat dinàstica dels llinatges monàrquics provinents de la nissaga reial catalanoaragonesa mitjançant la glorificació dels reis de la casa d'Aragó, testimonialment i providencial, per a mitificar la genuïtat d'una natural condició identitària. La crònica de la coronació d'Alfons el Benigne transmet l'exultant missatge de caracterització d'una cèlebre festa noble. Muntaner sent aquesta solemne ambientació èpica sota la predilecció divina, perquè «s'erigeix com a garant de la veracitat d'allò que explica» (Fuster 1979: 8) amb l'atraient traça literària medieval. El clímax literari esdevé amb la metàfora de la divinitat del rei assimilat a Jesucrist, inicialment proposada en el capítol 294 i consumada en el darrer capítol, «lo dit senyor rei ha volgut ressemblar nostre Senyor, ver Déus Jesucrist» (Muntaner 2011: 507). De veres, «que en veritat vos dic» (Muntaner 2011: 498) –a l'estil de Muntaner–, els testimonis historiogràfics són un art literari, perquè demostren una bella habilitat d'escriure i la de Muntaner encanta el públic amb l'afegit de la seua gràcia.

2. La historiografia

La historiografia és l'anàlisi crítica sobre els esdeveniments del passat i, en conseqüència, l'estudi bibliogràfic de la memòria de les vivències presencials o de les fonts d'informació testimonials d'uns autors avantpassats. Així doncs, els *Cronicones*⁴ *Rivipul-lenses*, (1098-99), coneguts com els annals del monestir de Ripoll, són la fixació cronològica abreviada de fites històriques en llatí, des del naixement de Crist passant per personatges cabdals del cristianisme i les etapes de la reconquesta carolíngia a les terres catalanes. Inicialment, al segle IX, els comtats catalans s'instauren sota la sobirania franca en la successió hereditària de Guifré I el Pilós (840-897) i, posteriorment se separen i, per tant s'independitzen del regnat franc amb Borrell II (934-992) –la denominada Marca Hispànica.⁵ Ambdós testimonis donen pas a les posteriors cròniques també ripolleses i en llatí, que són «el primer text narratiu produït a les terres que formaran Catalunya, es tracta de les *Gesta comitum Barcinonensium et regum Aragonum*, les gestes dels comtes de Barcelona i reis d'Aragó» (Cingolani 2007: 17), escrites en tres versions a partir de 1162 i només una en català a partir de les llatines.⁶ Les *Gesta* tracten de l'inici de la prevalença genealògica dels comtes de Barcelona amb Guifré I el Pilós, passant per la unió catalanoaragonesa amb el casament de Ramon Berenguer IV amb Peronella, fins a Jaume II el Just, ben avançada la constitució de la corona catalanoaragonesa, el conjunt dels regnats i territoris que resten sota la jurisdicció dels reis d'Aragó i comtes de Barcelona. Per tant, els annals legitimen tant l'origen amb Guifré I el Pilós com l'autonomia institucional amb Borrell II de la dinastia comtal de Barcelona i, seguidament, les *Gesta* confirmen la supremacia en la corona catalanoaragonesa. Una preeminència dels comtes de Barcelona entesa no des de l'aspecte nacional o territorial, sinó més aviat familiar, de llinatge, com a grup d'individus emparentats amb unes característiques comunes, provinent de la línia ascendent franca de l'imperi carolíngi⁷ –l'esmentada Marca Hispànica– i que els distingeix identitàriament, «atès que qualsevol acte d'escriptura històrica, sobretot als inicis, és un acte d'autoconsciència» (Cingolani 2007: 13).

⁴ Cronicó: 'narració breu de fets històrics ordenats cronològicament, amb informació més detallada que una simple nota annalística i menys extensa que una anotació de dietari', segons el DNV (Diccionari normatiu valencià).

⁵ La Marca Hispànica és la zona geogràfica compresa entre els Pirineus i l'Ebre als comtats catalans de Ribagorça, Pallars, Urgell, Cerdanya, Rosselló, Empúries, Girona, Barcelona, Osona i Besalú, coneguda com la Catalunya Vella també, que actua de frontera (fita) territorial entre el braç franc del Sacre Imperi Romanogermànic iniciat amb Carlemany i els dominis musulmans provinents del califat de Còrdova.

⁶ Altres textos en llatí referents a la historiografia de la corona catalanoaragonesa són: el *Liber feudorum maior*, originalment, *Liber domini regis*, un cartulari que conté els documents referents als dominis de la casa comtal de Barcelona, que Alfons el Cast fa recapitular l'any 1192; el *De rebus Hispaniae* o *Historia Gothica*, la crònica d'Espanya escrita per l'arquebisbe de Toledo Rodrigo Jiménez de Rada l'any 1243, «que treu de la narració el regnat de Jaume I i dels reis d'Aragó *ante unionem*» (Cingolani 2007: 28).

⁷ L'Imperi Carolingi, que comprén el regne de França, els comtats catalans, el comtat d'Aragó, part d'Alemanya, els Països Baixos, Suïssa i una gran part d'Itàlia, continuador del Baix Imperi Romà, s'inicia amb la coronació del rei franc Carlemany (742-814) per Lleó III l'any 800 –conegut com el *translatio imperii*. Evoluciona al Sacre Imperi Romanogermànic, que afig a l'imperi el regne germànic i l'italià, amb la coronació d'Otó I (912-973) pel papa Joan XII el 962. Aquest estatut d'un continuïm imperial de poder controla l'estructura de l'església amb el nomenament dels bisbes i la resta de prelats. No obstant això, aviat irromp la lluita de les investitures entre l'imperi amb Enric IV i el papat amb Gregori VIII –conegut com la lluita pel *dominium mundi*– i, de retop, la consegüent crisi de l'imperi amb la independència de l'església i de les ciutats del nord i centre d'Itàlia (Gènova, Venècia, Milà, Pisa i Florència...).

Aleshores, instituïda l'oficialitat sobirana d'aquesta dinastia comtal barcelonina, aviat el sentiment fervent d'adhesió a un mateix país arrela als territoris sota la seua administració política i, per tant, el llatí d'aquestes primigènies fonts documentals és substituït pel català com a llengua de redacció pròpia. Així mateix, els primers textos historiogràfics escrits en català són les quatre grans cròniques medievals catalanes, que es refereixen a fets contemporanis impulsats per la monarquia i personatges de renom dels estaments feudals i que no provenen de monestirs. En aquest sentit, el *Llibre dels feits del rei En Jaume*, la *Crònica de Bernat Desclot* o *Llibre del Rey en Pere d'Aragó e dels seus antecessors*, la *Crònica de Ramon Muntaner* i la *Crònica del rei Pere III el Cerimoniós* coincideixen en la finalitat propagandística de l'heroïcitat del llinatge catalanoaragonés, de garantir «la memoria de los grandes hechos (en el sentido especialmente de conquistas), llevados a cabo por la dinastía de Barcelona y de presentarlos de manera favorable a la posteridad» (Ferrer 2014: 80-81). Així doncs, les cròniques surten dels vincles d'aquestes obres amb la reialesa i la corona per a deixar constància de la transcendència dels fets protagonitzats pels reis i perquè esdevinguen model de comportament per a l'ensenyament i la persuasió dels futurs reis i ciutadans sota la visió medieval de la societat, fonamentada en el feudalisme, el sistema econòmic, polític i social de relació de vassallatge, de fidelitat jeràrquica d'uns estaments respecte d'altres i de defensa del caràcter messiànic de la fe cristiana.

Al capdavall, tal com Maria Teresa Ferrer (2014: 81) comenta del seu colega: «Stefano Maria Cingolani ha desarrollado la interpretación de las crónicas como instrumento propagandístico, aunque también las ha calificado de memoria de los reyes, que es más indicada». De fet, la finalitat propagandística de la *Crònica* de Muntaner no va lligada al sentit publicitari de persuadir el poble amb la intenció d'aconseguir l'elecció del rei, sinó que l'objectiu és la proclamació i exaltació dinàstica de la corona catalanoaragonesa per a certificar l'autenticitat monàrquica que aquests reis ostenten, avalada testimonialment i, providencial, com a classe privilegiada per raó de llinatge, pel mèrit de les seues qualitats cavalleresques i, sobretot de les seues heroïcitats i situar-la en l'àmbit aristocràtic medieval europeu. Tal com manifesta Bonifacio Palacios (1975: 82): «y es que en Aragón el sistema hereditario y el carácter patrimonial bastaban para constituir el nuevo rey en su carácter de tal, sin que hubiera que recurrir a la coronación para ello. Esta, a lo sumo, venía a aumentar, a “coronar” la dignidad real ya existente, pero en modo alguno a constituir la».

2.1. *La Crònica de Muntaner: «una entre quatre»*

Una vegada assumit que les cròniques concorden a legitimar l'estatus reial dels comtes de Barcelona, tanmateix es diferencien en la particular narració (crònica, valga el mot) dels fets, que respon a les distintes motivacions de cadascun dels cronistes. La crònica de Jaume I és una obra autobiogràfica, d'autoproclamació de la seua reialesa sobre els dominis de la corona catalanoaragonesa. L'acreditació de la legalitat dinàstica de Jaume I surt de les gestes i conquestes assolides gràcies a la protecció divina en compensació pel

sacrificat esforç, «que aquesta empresa la faig per tu, per tornar a la fe cristiana aquestes terres, doncs millor que em protegeixis» (Cingolani 2007: 60), en les croades a favor de la reconquesta de Terra Santa, territori simbòlic associat al missatge sagrat de la veritat indiscutible de l'evangeli de Jesucrist i en contra dels infidels, generalment musulmans, heretges i sobirans separats del doctrinarisme cristià. És a dir, Jaume I entén que rep aquesta distinció reial perquè s'ho mereix. Aquesta interpretació personal del rei, d'al·legar la intervenció divina per autenticar-se institucionalment com a representant de l'entitat territorial catalanoaragonesa, evidencia que «la narració és intensa i emotiva, amb sobtats canvis d'humor, i simbòlica. El rei, a més d'història, està fent, a la seva manera i segons les seves possibilitats, literatura. Els dos camps són inseparables –ja que la historiografia cau en el camp de la retòrica» (Cingolani 2007: 67).

Per tant, Jaume I inicia la literària activitat historiogràfica en català mitjançant l'autoexaltació de la seua honorable reialesa avalada per la gràcia divina, mentre que la *Crònica* de Desclot fa extensiva aquesta noble dignitat a tot el llinatge dels comtes de Barcelona. La literarietat de Desclot no es redueix solament al caràcter apologetic de Jaume I, de defensa de la legitimitat dinàstica mitjançant la professió de la fe cristiana, sinó d'acreditació patriòtica del conjunt dinàstic catalanoaragonés unit pels vincles culturals i econòmics d'una tradició comuna, per mitjà de l'estil d'una prosa cancelleresca. Una crònica normativa d'argument cavalleresc, que «permet evitar bé el populisme oral de Jaume I, bé el novel·lesc i popular de Muntaner» (Cingolani 2007: 102-103). Es tracta d'una retòrica administrativa, d'acord amb els models de comunicació normatius catalans, a imitació de la varietat lingüística diafàsica o funcional típica del registre oficial coetani del *modus operandi* de la Cancelleria, que atorga una sentenciosa credibilitat i, per tant, fuig del *modus loquendi* català. «Desclot, amb la seva crònica, volia transmetre una imatge complexa i elaborada del poder i de la monarquia. Una teoria política que anés més enllà de la simple relació de fets i gestes» (Cingolani 2007: 113).

Muntaner narra aquesta legitimitat reial del casal barcelonés mitjançant el seu testimoni, fonamentat en la seua percepció personal de la veritat, la creença que l'excepcional experiència dels fets viscuts és conseqüència del patrocini diví, del providencialisme. Els reis provinents de l'estirp catalanoaragonesa triomfen sempre perquè tenen la divina providència del seu costat, a causa del fervor demostrat en el seu estricte seguiment del codi de comportament medieval, «les virtuts cavalleresques: valentia, lleialtat, llarguesa inescotable, etc.» (Aguilar 2013: 173). Aleshores, en aquest punt, Muntaner s'erigeix en visionari d'aquesta gratificació divina i, de retop, en missioner de la veritat d'aquesta herència providencial, que es pot apreciar en les seues manifestacions sobre les relacions feudals. L'organització social de vassallatge entre l'estament monàrquic, la cort i el poble ras i curt, fonamentat en l'interès que s'estableix entre un d'ells com a vassall que s'encomana a un altre com a senyor, per mitjà del jurament de fidelitat d'homenatge, amb el compromís de servir-lo i a canvi de rebre'n protecció. Així doncs, la funció més remarcable de la *Crònica* de Muntaner és la propagació (testimonial) dels èxits militars

acreditats providencialment per a la justificació de les decisions polítiques dels reis catalanoaragonesos, amb grandiloqüents elogis persistents a la dinastia i, de retop, a la identitat nacional.

La *Crònica* de Pere III el Cerimoniós se centra a harmonitzar tot aquest passat noble i suprem per a demostrar la defensa d'un major protagonisme i posicionament en l'àmbit europeu feudal, dominat pels vaivens de poder hispànic i francès. El rei Pere reivindica la seua reialesa, «perquè se sent just i creu que actua segons justícia divina, per voluntat de Déu» (Cingolani 2007: 264). Per aquest motiu, es tracta d'una crònica d'autojustificació, de fer valdre el propi dret a regnar, a prendre determinacions com a autoritat competent.

L'escriptura de les cròniques està orientada més per a ser escoltada que no pas llegida individualment i, consegüentment, s'inspira en els procediments medievals típics del discurs oral, «amb les anticipacions, les repeses, les digressions i les el·lipsis característiques, que són estranyes a la sintaxi de l'escrit d'un *litteratus*» (Badia 2013: 37), de les narracions de temàtica cavalleresca, l'èpica provinent de les epopeies franceses majoritàriament i les poesies trobadoresques occitanes difoses pels joglars. Tanmateix, hem de tenir present que la poesia èpica i la lírica es diferencien en el fet que l'una és més lliure i receptiva a la improvisació, com el cas d'aquestes cròniques orals, l'altra és més complicada i alambinada. En aquest sentit, el llenguatge de la crònica de la coronació d'Alfons el Benigne és òbviament oral. Tot i no posseir una gran riquesa de recursos excessivament artificiosos, perquè és directe, no obstant això, sí que respon a l'art d'escriure en un emocionant ús col·loquial, quotidià, apassionat i viu, a causa de l'enginyós efectisme d'un contingut hiperbòlic, molt pur, ple de gràcia i vivacitat.

Amb tot plegat, les cròniques són escrites amb la intencionalitat propagandística de consignar els fets extraordinaris protagonitzats pels reis catalanoaragonesos per al reconeixement social de la veritable existència d'una singular idiosincràsia prestigiosa catalanoaragonesa, que alhora servisca de model d'ensenyament als futurs prínceps. Així doncs, «la centralitat de les figures dels monarques és allò que, en la majoria de les situacions, dona sentit a la narració dels fets històrics» (Badia 2013: 45). Les cròniques magnifiquen la realitat històrica catalanoaragonesa esplèndidament –i, per tant, les identifiquem literàries– amb la intenció de persuadir l'auditori de l'autenticitat dinàstica i, alhora, identitària catalanoaragonesa: Jaume I, Desclot i el Cerimoniós la relaten amb el seriós to governamental d'acord amb l'autoritat, títol o càrrec medieval que ostenten, mentre que Muntaner ho fa amb l'estil grandiloqüent propi de l'espontani entusiasme de la quotidianitat popular per a commoure l'ànim del destinatari –la cort i el poble. Aleshores, es tracta d'obres historiogràfiques literàries, perquè superen la realitat, encara que en parteixen.

Muntaner té una concepció sacralitzada d'aquesta nissaga del casal de Barcelona –la corona catalanoaragonesa, els regnes de Mallorca i Sicília–, ja que associa els èxits polítics

assolits per les tres branques a la voluntat de Déu en compensació pel comportament modèlic dels seus reis i dona gràcies a Déu, perquè l'ha fet partícip i, a més, ha tret rèdit personal d'aquestes heroïcitats. D'aquesta exclusiva dotació divina al conjunt de monarques del casal barcelonés per a salvar el món, prové el caràcter imperial de la *Crònica*. Així, la identificació de Déu amb l'imperi català està a l'abast, perquè les gestes bèl·liques es justifiquen pel seu caràcter de croada, de reconquesta cristiana. Alhora, aquesta legitimació divina de la corona catalanoaragonesa té un caràcter hiperònim, perquè també visibilitza la participació en l'empresa dels súbdits com ell. De fet, Muntaner lloa i encoratja la necessitat d'unió a través de la idea de concòrdia, com tantes vegades Ramon Llull i Arnau de Vilanova proposen, amb la imitació i superació dels avantpassats per constituir-se en l'anhelat estat imperialista providencial. Aleshores, la narració de Muntaner és testimoni d'aquesta autenticitat del llinatge catalanoaragonés, que és digne de fe perquè gaudeix d'aquesta legitimitat divina i, en conseqüència, exalta les virtuts de les diferents branques reials esmentades i, de retop, dels territoris «Aragon e Catalunya e regne de València e de Múrcia» (Muntaner 2011: 499) i dels personatges, «rics hòmens e prelats e cavallers e ciutadans e hòmens de viles» (Muntaner 2011: 493) –prohoms com el mateix Muntaner. Ramon Muntaner defensa la unitat d'acció dinàstica i la persistència d'aquestes actituds exemplars per a preservar l'estatus reial i identitari i, en aquest sentit, la coronació d'Alfons el Benigne és una excel·lent exhibició del majestuós prestigi aconseguit, ja que «cridaven tots: “Aragon, Aragó!”, e els casals dels rics hòmens de qui eren» (Muntaner 2011: 501).

Els representants de la veritat de Déu en la Terra són els reis catalanoaragonesos. Muntaner s'erigeix en visionari d'aquesta veritat divina, la irrefutabilitat de la qual rau en el cercle viciós que consisteix a provar recíprocament l'autenticitat dinàstica i identitària catalanoaragonesa providencialment; i l'autenticitat providencial dinàsticament, per la dignitat monàrquica i cívica catalanoaragonesa; això és l'una per l'altra. Muntaner sent que ha adquirit aquesta qualitat virtuosa de conèixer aquesta veritat i que la seua missió és difondre-la i, per tant, té el dret i el deure de fixar-la per escrit. Fins i tot, el punt àlgid d'aquesta sacralització identitària aplega amb l'assimilació entre la resurrecció de Jesucrist i la coronació d'Alfons el Benigne. «No deixa de ser un recurs retòric, és la manera d'expressar la sensació de missió que té, se sent partícip de la sacralitat dels reis catalans, i es veu com el portaveu d'aquesta Veritat: “A Déu plau que per tu sia manifestat”» (Cingolani 2007: 192).

Fantasieja deliberadament les gestes, però no les falseja, sinó que les numera en capítols a través d'uns recursos expressius verbals ja existents d'estil cavalleresc, èpic i trobadoresc, perquè són mecanismes que li permeten atorgar intimisme i veracitat al seu missatge d'exaltació identitària. Necessita exclamar amb vehemència l'experiència de les seues històries personals junt amb els fets heroics dels reis i comandants per a visibilitzar-ne la grandiosa superioritat monàrquica. Així, exagera la realitat presumptuosament i vanitosa a través de «la seva escriptura, amb els seus tons populars i vivaços, que no amb l'oralitat de

Jaume, és exactament la ficció i la realització imaginada d'allò que necessitava fer» (Cingolani 2007: 177). Aviva la realitat enriquint-la amb detallats ornaments meritoris, qualificats i virtuosos a partir del seu versàtil bagatge, perquè «qualsevol escriptura històrica forma part de la retòrica, ja que és literatura i recreació» (Cingolani 2007: 181).

La funció historiogràfica de les cròniques és la propaganda política de legitimació providencial (per la gràcia de Déu) dels reis i, de retop, de la resta d'habitants catalanoaragonesos. Ara bé, presenten diferents motivacions: Muntaner és un soldat, no és un rei ni un escrivà, que es percep posseïdor d'aquesta veritat i frueix reproduint-la, com en aquest cas, mitjançant la crònica grandiloqüent –i per tant literària– de la coronació del rei catalanoaragonés Alfons el Benigne per a impressionar el públic i guanyar-se la seua adhesió identitària, gairebé la seua devoció en termes de veneració religiosa.

2.2. *Per a una ubicació de Ramon Muntaner i d'Alfons el Benigne en l'evolució dinàstica catalanoaragonesa*

Identifique i interprete la cronohistòria de Muntaner i Alfons el Benigne literàriament a partir del context històric d'aquests capítols de la coronació del rei. «En el camp de la literatura medieval catalana resulta ben difícil de separar el vessant historicista del literari o cultural, centrada en la història de l'home que inventa i fabula» (Hauf 2011: 28).

Els papes actuaven com els senyors del centre i del sud d'Itàlia i durant els segles XI i XII es van enfrontar als emperadors alemanys pel predomini polític en l'anomenada lluita de les Investidures. Mentrestant, les ciutats italianes del nord i del centre, involucrades en aquesta pugna a través de les faccions de güelfs (partidaris del papat) i gibel·lins (partidaris de l'Imperi), adquirien poder econòmic i independència política. Gènova, Venècia, Milà, Pisa i Florència van ser punts de referència per a la Corona d'Aragó, que al final del segle XIII va intervenir activament en els enfrontaments entre l'Imperi, França i el papat en ocasió de la conquesta de Sicília per Pere II el Gran. (Badia 2013: 24)

Incidisc breument en les disputes de poder entre aquestes diferents forces polítiques del segon cinquantenni del segle XIII i del primer del segle XIV, en què Muntaner participa activament o n'és testimoni indirecte i, per tant, esdevé narrador. Em remunte a una breu descripció d'aquesta intencionalitat política del «casal d'Aragó, els triomfs del qual són assimilats sistemàticament a la voluntat divina» (Aguilar 2013: 159), com a font d'inspiració per a l'expressió emocional, sensacional i sentimental i, així doncs literària, de la coronació d'Alfons el Benigne a la *Crònica* de Muntaner, especialment a través d'una prosa grandiloqüent.

L'any 1276 el testament de Jaume I de Catalunya-Aragó, el Conqueridor, (1208-1276) propicia la primera divisió de la corona catalanoaragonesa entre els hereus, perquè Pere II de Catalunya-Aragó, el Gran, (1240-1285) sobirà dels regnes d'Aragó i València, entén inacceptables les cessions al seu germà Jaume II de Mallorca (1243-1311) sobirà de Mallorca, els comtats del Rosselló, Cerdanya i Montpeller. Al seu torn, l'any 1282 Pere II el Gran continua l'expansió catalanoaragonesa per la Mediterrània oriental amb l'ajut de

L'almirall Roger de Llòria (1250-1305) per a socórrer els Hohenstaufen, el rei Manfred I (1232-1266) mort i el possible pretendent a la corona del nebot Conradí assassinat, de la derrota del regne romanogermànic de Sicília amb l'ocupació francesa per Carles I de Sicília i Nàpols, comte d'Anjou (1226-1285) nomenat rei de l'illa pel papa Climent IV el 1266. Es tracta de les conegudes Vespres Sicilianes, en què els sicilians expressen el seu malestar pels abusos i opressions amb la dominació francesa i, per tant ofereixen el tron a Pere II el Gran, atés que s'ha casat amb Constança de Sicília (1247-1302), filla de l'esmentat rei Manfred I de Sicília, descendent romanogermànica dels Hohenstaufen, i, per tant s'albira la possibilitat de retornar la sobirania a aquesta dinastia imperial mitjançant l'auxili catalanoaragonés. Aleshores el regnat de Carles d'Anjou queda relegat ara a Nàpols. No obstant això, l'any 1283 el papa Martí IV excomunica Pere II el Gran, disgustat per la seua intervenció a Sicília, perquè el seu candidat investit és Carles II de Nàpols, comte d'Anjou (1254-1309), sotmés als interessos de la Santa Seu. En conseqüència, promou la Croada contra Catalunya, que suposa l'oferiment dels regnes catalanoaragonesos pel papa a Carles I de Valois (1270-1325) fill del rei de França, Felip III l'Ardit (1245-1285) i, a més obté la col·laboració de Jaume II de Mallorca, que autoritza el pas dels francesos per les seues terres en aquesta invasió de la corona catalanoaragonesa, atés que manté una rivalitat manifesta amb el seu germà Pere II el Gran arran de l'esmentada discrepància d'ambdós pel llegat del seu pare Jaume I el Conqueridor.

L'any 1285, es produeix una nova escissió de poder territorial per disposició testamentària del rei Pere II el Gran: el primogènit, Alfons II de Catalunya-Aragó, el Franc o el Liberal, (1265-1291),⁸ hereta la corona catalanoaragonesa i l'any 1286 arrabassa els dominis de Mallorca, Eivissa i Menorca a Jaume II de Mallorca fins que l'any 1295 retornen al rei Jaume II de Mallorca amb el tractat d'Anagni; mentre que el seu germà l'infant Jaume (el futur Jaume II de Catalunya-Aragó, el Just, (1267-1327) i pare d'Alfons III de Catalunya-Aragó, el Benigne) rep el matern feu sicilià i esdevé Jaume I de Sicília.

Abans de tot això, Ramon Muntaner (1265-1335) naix a Peralada, l'Alt Empordà a la casa d'una família benestant local, en què, casualment, quan té nou anys, s'alberga el rei Jaume I i té ocasió de veure'l de prop. El 1275 assisteix al servei de Roger de Llòria a l'entrevista de Pere II el Gran amb el rei Felip III l'Ardit a França; l'any 1285, després que el seu poble natal és envaït a causa de la Croada contra Catalunya francopapal, participa en la conquesta de les Illes Balears per retornar-les sota vassallatge o submissió de la corona catalanoaragonesa i en les incursions per la costa nord-africana amb Alfons II el Franc. L'any 1291 viu a Mallorca mentre Alfons el Franc mor i el seu germà, l'infant Jaume I de Sicília, esdevé el successor al tron com a Jaume II de Catalunya-Aragó, el Just, i, al seu torn l'altre germà, l'infant Frederic, pren el relleu de la regència de l'illa siciliana. Ara bé,

⁸ Alfons II de Catalunya-Aragó, el Franc o Liberal, 'el 1289 convocà a Montsó les primeres corts generals dels regnes, el conjunt dels quals ja aleshores era designat amb els noms de *Corona Reial*, de *Ceptre Reial* o de *Corona d'Aragó i de Catalunya* (i, com a simplificació, a partir del s. XIV, *Corona d'Aragó*, *regnes d'Aragó*, o, simplement, *Aragó*), segons l'Enciclopèdia Catalana (l'EC).

L'any 1295, Jaume II el Just pacta el tractat d'Anagni per defugir de l'històric desprestigi internacional sota la benedicció papal i concerta amb el papa Bonifaci VIII la restitució de Sicília i el lliurament en feu de Mallorca, Eivissa i també inclosa Menorca al rei Jaume II de Mallorca a canvi de l'aixecament de l'excomunió i l'entredit, la renúncia del rei Felip IV de França a la donació de la corona catalanoaragonesa al seu germà Carles de Valois, duta a terme pel papa Martí IV, i l'oferiment de Sardenya i Còrsega, illes pertanyents a la Santa Seu, ocupades pels pisans i genovesos. Jaume II, també ofereix, el retorn de les conquestes catalanoaragoneses d'Itàlia a Carles II de Nàpols com a contraprestació al matrimoni concertat amb la seua filla Blanca d'Anjou (1283-1310). No obstant això, els sicilians no admeten aquest acord de pau, perquè detesten el comportament ignominiós dels napolitans angevins i prefereixen l'administració del germà regent i el proclamen com a Frederic II de Sicília (1272-1337). Aleshores, els sicilians, favorables a la sobirania de Frederic II, entren en conflicte bèl·lic amb les parts interessades papals i franceses fonamentalment i, fins i tot, del germà Jaume II el Just, partidari de la Santa Seu des de l'esmentat tractat d'Anagni. En aquestes circumstàncies, Muntaner, junt amb els almogàvers, defensa la ciutat siciliana de Messina d'aquest setge confederat, fins que finalment el 1302 s'arriba a un acord entre les parts amb la pau de Caltabellota, que confirma Frederic II rei de Sicília amb el títol de Trinàcria,⁹ a causa del casament amb Elionor d'Anjou, també filla de Carles II de Nàpols i germana menor de l'esmentada Blanca d'Anjou. «Desde que Sicilia pasó a poder de los Staufen bajo Federico I, la cuestión siciliana ocupará el primer lugar de la lucha pontificado-imperio. Esto explica el interés que en lo sucesivo tendrán los papas en mantener en el trono siciliano a una dinastía amiga» (Palacios 1975: 38).

De 1302 a 1309, Muntaner participa com a procurador general del comandant Roger de Flor i mestre racional de la Companyia Catalana en l'expedició a l'Orient compartida sota la sobirania de Frederic II de Sicília i Jaume II de Catalunya-Aragó, el Just. Narra els triomfs a favor de la facció catalanoaragonesa i siciliana tant pel que fa a l'enèrgica defensa de la ciutat de Constantinoble sota l'imperi bizantí d'Andrònic II, amenaçat per l'assetjament turc; com posteriorment, la Venjança Catalana de l'assassinat de Roger de Flor comés pels alans, perquè vengen la mort del fill del seu capítost Gérogios pels almogàvers de la Companyia Catalana. Muntaner canta victòria com a governador de la plaça de Gal·lípoli, atés que resisteix els atacs dels bizantins i genovesos fruit dels recels comercials amb els catalanoaragonesos. En aquest període a l'Orient, també intervé com a guerrer i administrador amb l'infant Ferran de Mallorca (1278-1316), germà del rei Sanç I de Mallorca (mort el 1324) i, per tant, fills de Jaume II de Mallorca, a Negrepoint, una de les illes pertanyents a la costa grega, on és empresonat. L'any 1309 rep la comandància del govern de les illes de Gerba i els Quèrquens del rei Frederic II de Sicília, que exerceix fins al 1315, mentre l'any 1311 va a València per casar-se amb Valençona, amb qui té dos fills,

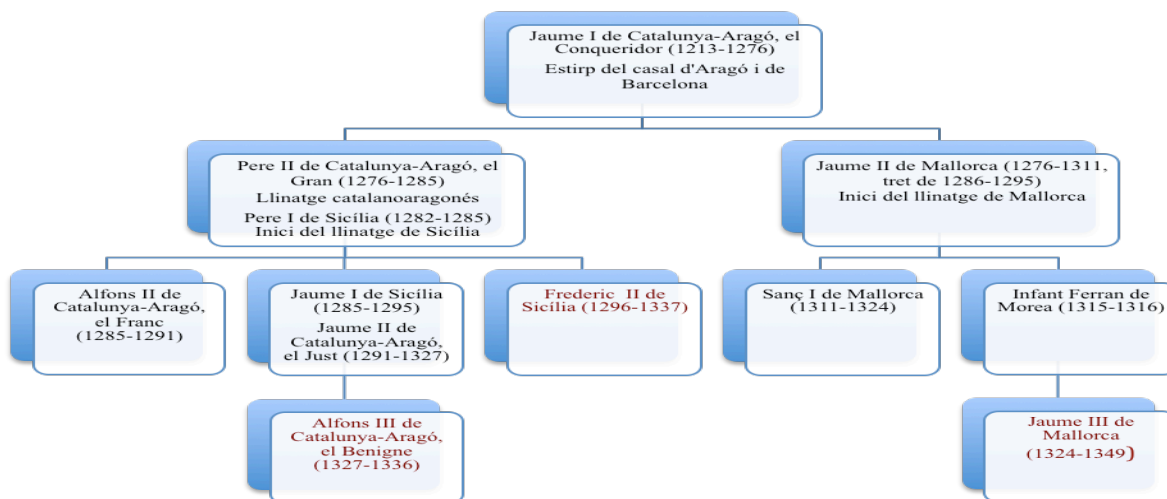
⁹ Trinàcria: 'denominació que rebé l'illa de Sicília per la pau de Caltabellota (1302). Amb aquest nom l'illa fou reconeguda vitalíciament al rei Frederic II, mentre que els Anjou de Nàpols mantenien la denominació de reis de Sicília', segons l'Enciclopèdia Catalana (EC).

Martí i Macari, i una filla, Caterina. Aquest 1315, trasllada en vaixell l'infant Jaume, futur Jaume III de Mallorca, de Catània a Perpinyà, perquè sa mare és morta de sobrepert, per a lliurar-lo a la seva àvia, Esclarmunda de Foix, vídua del seu avi Jaume II de Mallorca. Des del 1316, Muntaner viu a València com a procurador de Bernat de Sarrià, fet que manifesta la progressió del seu ampli bagatge professional.

Entretant, l'any 1314, l'infant Alfons, el futur Alfons III de Catalunya-Aragó, el Benigne, (1299-1336), fill dels reis Jaume II el Just i Blanca d'Anjou, es casa amb Teresa d'Entença (1301-1327), qui aporta a la corona el comtat d'Urgell. El 1319, és declarat l'hereu de la corona per la renúncia del seu germà, l'infant primogènit Jaume, que es fa religiós. L'any 1323 Muntaner escriu un *Sermó*, en vers provençal, que manifesta la influència de la cançó de gesta en la seua formació literària, mitjançant el qual, després de llargs anys de negociacions diplomàtiques, incita Jaume II el Just a l'apropiació definitiva de Còrsega i Sardenya, a causa de la ineficàcia de la seua infeudació en compensació a la renúncia de Sicília arran de la publicació de la butlla *Super reges et regna* de Bonifaci VIII del 1297. Precisament, l'any 1323, l'infant Alfons comanda la campanya militar per a la conquesta de Sardenya, que l'illa acata amb la col·laboració del natiu jutge Hug II d'Arborea, tret de les ciutats sota la influència de Pisa, que es rebel·len. Aleshores, emprén l'heroica proesa bèl·lica més representativa del seu llegat. El 1324 Alfons el Benigne amb l'exèrcit i l'estol de més de vint galeres lliurat per Sanç I de Mallorca, capgirada la política d'enemistat històrica entre Mallorca, França i Catalunya-Aragó des de la mort de Jaume II de Mallorca el 1311, aconsegueix la victòria sobre l'illa amb l'assetjament de: la vila d'Esglésies, pilotat per l'almirall Francesc Carròs per evitar que els pisans i genovesos porten reforços a l'illa per mar; tot seguit, expulsant els pisans del municipi de Càller a la batalla de Lucocisterna, amb la participació dels nobles catalans Guillem d'Anglesola de la baronia de Bellpuig, del vescomte Dalmau de Rocabertí i d'Urgell...

Alfons III, el Benigne, no serà rei fins a la mort de son pare Jaume II el Just, esdevinguda el 2 de novembre de 1327, en què assumeix la regència automàticament, d'acord amb el caràcter hereditari i no electiu de la monarquia catalanoaragonesa. Transcorreguda la festa de Nadal de 1327, el rei Alfons el Benigne –vidu de Teresa d'Entença, morta aquest mateix any, uns dies abans que morira el seu sogre Jaume II el Just, i abans de casar-se amb Elionor de Castella (1309-1358)–, anuncia als seus súbdits que en la Pasqua de Resurrecció del 3 d'abril del 1328 a la ciutat de Saragossa, «ell se faria cavaller e prendria la corona beneita e astruga, amb la major solemnitat» (Muntaner 2011: 493). Mentrestant, el seu regnat se caracteritza per les lògiques fluctuacions d'instabilitat del domini catalanoaragonés sobre: l'illa de Sardenya a causa de les revoltes instigades pels genovesos tant a les ciutats del nord de Càller com del sud de Sàsser; a més, les oportunistes ambicions de la seua dona Elionor de Castella sota la influència de la política interessada castellana en favor dels seus fills i en detriment dels drets dels infants del primer matrimoni, «l'infant En Pere, lo major, qui és jurat rei d'Aragon après d'ell, e el menor, l'infant En Jacme, qui és comte d'Urgell» (Muntaner 2011: 499). Alfons el Benigne és

coronat quan hi ha tres llinatges dinàstics sobirans provinents de l'estirp catalanoaragonesa regnant en diferents nivells de descendència, que tenen com a origen Jaume I de Catalunya-Aragó, el Conqueridor. El mateix Alfons III de Catalunya-Aragó, el Benigne, n'és besnet a partir de la línia genealògica provinent del net Jaume II, el Just i del fill Pere II, el Gran. Frederic II de Sicília n'és net a partir de la línia provinent del fill Pere II, el Gran, i Jaume III de Mallorca n'és besnet a partir de la línia, que prové del net l'infant Ferran de Morea i del fill Jaume II de Mallorca.

Estirp: soca familiar (nissaga) d'on surten una sèrie de llinatges.

Llinatge: nova classe dinàstica que s'inicia a partir d'una mateixa soca familiar (estirp).

 Sobirans i dinasties provinents de l'estirp del casal d'Aragó i Barcelona vigents l'any 1328

Entre els anys 1325 i 1328, a la seua alqueria de Xirivella a l'Horta de València, Muntaner escriu la *Crònica*, que descriu la seua entusiasta experiència viscuda –«la biografia pública de Muntaner»– (Cingolani 2015) sota aquest col·lectiu de dinasties reials provinents de l'esmentada nissaga del casal d'Aragó i Barcelona: la catalanoaragonesa amb Jaume I, Pere II el Gran, Alfons II el Franc, Jaume II el Just i Alfons III el Benigne; la mallorquina amb Jaume II, Sanç I, l'infant Ferran, príncep de Morea i Jaume III i la siciliana amb Frederic II. La crònica abraça gairebé la plenitud de les extraordinàries fites històriques d'adquisició dels dominis de la corona catalanoaragonesa des de la primera dècada del segle XIII (el naixement de Jaume I el Conqueridor el 1208) fins a la tercera del segle XIV (la coronació d'Alfons III el Benigne el 1328), fruit de la política expansionista des del Mediterrani ibèric fins a l'oriental per: les Balears i València amb Jaume I; Sicília amb Pere II el Gran; Gerba, els ducats d'Atenes i Neopàtria (Grècia i les seves illes i Anatòlia, avui Turquia) amb Frederic II de Sicília; i Sardenya i Còrsega amb Alfons III el Benigne. Les pugnes pel domini d'aquest espai geogràfic evidencien les disputes de poder entre les forces polítiques medievals de la corona catalanoaragonesa amb França, la Santa Seu, el Sacre Imperi Romà Germànic en determinats moments, i les repúbliques de Gènova, Pisa, Venècia... en d'altres. Ara bé, «els reis d'Aragó són els sobirans més compromesos en la defensa de la cristiandat» (Aguilar 2011: 171) i Muntaner ho manifesta en el relat de l'acte cerimonial d'armar-se cavaller d'Alfons el Benigne en la seua coronació, perquè assisteix

convidat com a jurat¹⁰ de València. El rei desenfunda l'espasa «e la primera vegada que la brandí desafià tots els enemics de la santa fe catòlica» (Muntaner 2011: 502). Finalment, el 1332 Muntaner es trasllada a les illes com a camarlenc de Jaume III de Mallorca i l'any 1336 mor essent batlle d'Eivissa.

Muntaner narra aquestes cavalleresques històries dels reis i dels guerrers de renom catalanoaragonesos perquè es troba en el lloc dels fets, participa en aquesta excel·lent aura històrica o n'és testimoni. Ho fa com a vassall amb Pere II el Gran el (1275); com a militar amb Alfons el Franc en la restitució catalanoaragonesa de les Balears sota la comandància de Roger de Llòria (1286); amb Frederic II de Sicília, després de la disconformitat amb el tractat d'Anagni (1295) en la defensa de Messina enfront de l'atac conjunt de les tropes de Carles II de Nàpols, comte d'Anjou, i de Jaume II el Just i posteriorment en el tractat de Caltabellotta (1302); és administratiu i funcionari amb Frederic II de Sicília també a l'expedició cap a l'orient de la Companyia Catalana (1302-1309) i a l'illa de Gerba i Quèrquens (1309-1315); és jurat de València i per això assisteix a la coronació d'Alfons III el Benigne (1328), que ara m'ocupa aquest TFG; actua com a polític a les Balears, concretament, fa de camarlenc i batlle d'Eivissa amb Jaume III de Mallorca (1332) i, finalment, exerceix de cronista de tot plegat. Al capdavant, «Muntaner procuró dar consejos de buen gobierno y de unión a las ramas de la dinastía surgida de Aragón y de Cataluña y reinantes también en Mallorca y en Sicilia (Ferrer 2014: 122).

Aquesta breu contextualització historiogràfica de Ramon Muntaner i Alfons el Benigne em permet identificar i interpretar l'encisadora literarietat dels efectes emocionals provocats per la crònica d'aquesta realitat històrica de les festes de la coronació d'Alfons el Benigne. Muntaner narra la història a partir de la seua visió personal d'una noble i privilegiada naturalesa de la societat medieval catalanoaragonesa, perquè mostra unes qualitats de lleialtat i fidelitat cristianes.

3. Una festa medieval per a l'exhibició del rei: la coronació

Muntaner redacta els records hàbilment i interessada per a la glorificació d'una pàtria catalanoaragonesa providencial, mitjançant «el to de sinceritat que sap transferir a allò narrat i, més encara, el regust de l'experiència viscuda “personalment”» (Escarí 1999: 15). Per tant, argumente que Muntaner escriu una crònica literària, en aquest cas, d'una festa d'alta volada: la festa de la coronació d'Alfons III el Benigne, perquè la magnifica per a acreditar l'exclusiva virtuositat atorgada per Déu a la monarquia catalanoaragonesa. «Què us en diria? Que jamás en Espanya no fo així gran festa en un lloc, de bona gent, con aquesta és estada» (Muntaner 2011: 496). Muntaner l'escenifica mitjançant un transcendent relat patriòtic i popular de lleialtat als reis d'aquestes terres catalanoaragoneses, legitimats per Déu, per a contribuir a la conscienciació d'una identitat

¹⁰ Jurat: 'membre d'alguns consells municipals de les ciutats valencianes, mallorquines, aragoneses i d'algunes catalanes', segons el Diccionari normatiu valencià (DNV).

nacional compartida. La intenció és «lloar la casa d'Aragó i la nació, una nissaga reial i una nació, a la fi, beneïdes pel mateix Déu també» (Escartí 1999: 19).

Aleshores, em centre en el concepte de la festa de la coronació del rei com l'esdeveniment social per a l'exhibició de la figura del rei com a símbol d'agermanament identitari. La festa és el mitjà de comunicació entre els estaments socials medievals i, alhora, de comprensió del món. «Quizá debemos remontarnos al momento en que el hombre se situó frente al mundo con intención de comprenderlo. Hubo una respuesta mágica, una respuesta científica, una respuesta religiosa, una respuesta artística... y una respuesta festiva» (Ladero 2004: 15-16). Per tant, la festa és un acte quotidià de participació comunitària i «expresión, a niveles reales y a niveles simbólicos, de la estructura social, utilizando para ello los canales de comunicación oral i visual propios de la fiesta y accesibles a gentes del pueblo que casi siempre eran iletradas» (Ladero 2004: 20).

En general, las fiestas que se celebraban en los siglos medievales pueden incluirse en uno de estos tres tipos: o bien formaban parte del ciclo anual marcado por el calendario eclesiástico y consuetudinario, o bien eran fiestas extraordinarias como consecuencia de acontecimientos políticos, militares o de algún otro género especialmente destacado, o bien, tercera posibilidad, celebraban acontecimientos singulares del «ciclo vital» en el marco de la familia, con sus amistades y clientelas, como sucedía en los nacimientos, bodas y muertes. (Ladero 2004: 25)

En aquest sentit, la festa de la coronació és una festa extraordinària de proclamació (anunci i publicació solemne) i exaltació (presa de possessió) social medieval de la figura del rei, de la majestuositat monàrquica del poder regi sobirà. Un tipus de festa política, cortesana, cavalleresca i popular, perquè és un mitjà de propagació simbòlica de la dinastia reial com a referent identitari; i alhora és una festa cívica d'aquesta estructuració d'ordre social medieval «de asegurar que cada cual viviera y vistiera según el estamento o clase del que formaba parte» (Ladero 2004: 71). Aleshores, conjuga les categories de «lo festivo, lo sagrado y lo religioso, aunque sean categorías distintas y autónomas, se mezclan a menudo en unas celebraciones que combinan los tres aspectos» (Ladero 2004: 12). Totes tres nocions són en aquesta ostentosa festa de la coronació extraordinària del sublim poder reial d'Alfons el Benigne durant la festa de la Pasqua d'acord amb l'organització social estamental medieval establerta. És a dir, la celebració d'aquestes festes és multidisciplinar, conté gairebé totes les opcions de representació possibles.

Tota la gamma de manifestacions espectaculars medievals pot agrupar-se en tres grans blocs segons els objectius que persegueixen i els artífexs que les fan possible: a) de diversió, fet pels professionals del gaudi; b) de caràcter edificant, auspicat pels agents de la religió; c) del ritu civil, preparat en les esferes del poder laic. (Foguet 2000: 35)

Així, la festa de la coronació d'Alfons el Benigne trenca amb el dol per la mort de son pare Jaume II el Just, mitjançant: el ritu civil amb l'encaix de l'ordre social, que cadascú es comporte segons l'estament a què pertany; la religiositat amb l'apropiació del poder reial per una aparent concessió divina en la Pasqua de Resurrecció; i la diversió amb jocs lúdics. En conseqüència, la solemnitat de la festa de la coronació porta implícits aquests

esdeveniments institucionals de les «“alegrías”, como se las llamaba en Castilla, con motivo de la noticia de victorias militares y otros acontecimientos comparables» (Ladero 2004: 95). Els carrers abillats, adornats i amb molta lluminària en «las procesiones, tanto dentro del templo como en el exterior, son un elemento muy frecuente en fiestas eclesiásticas, con antecedentes en el mundo clásico, ‘alegrías’ por victorias, nacimientos y coronaciones reales» (Ladero 2004: 118). La durada de les festes és un altre element per a mesurar la temperatura ambiental de grandesa de la celebració com en el cas de l'entrada d'Alfonso X de Castilla, gendre de Jaume I el Conqueridor, a València l'any 1274: «quince dias enteros duró la fiesta en Valencia, que ningún menestral ni otro alguno hizo obra, y todos los días hubo juegos y danzas escribe el cronista Ramon Muntaner» (Ladero 2004: 81). Mentrestant, l'estil festiu medieval del mode de vida moral aristocràtic comprén el joc de la cort, la finalitat del qual és mostrar les habilitats combatives cavalleresques en societat per assolir fama i glòria; i altre gran nombre de jocs.

E tota hora hi havia més de tres-cents bornadors e ben cent cavallers o fills de cavallers o d'honrats ciutadans qui traïen a taulat; d'altra part, hi havia ben cent hòmens a cavall del de València e de Múrcia, qui jugaven a la genetia. E d'altra part, hi havia prop l'Aljaferia un camp tapiat on pògrets veure matar toros; carreres danses de dones e de donzelles e de molta bona gent. (Muntaner 2011: 498)

Una vegada esbossada l'amplitud d'aquest notable esdeveniment de la festivitat extraordinària d'una coronació, tant el motiu (acte de proclamació de la sobirania), el propòsit (exaltació multidisciplinar d'ostentació del poder) i l'artífex (el rei), ara pertoca assenyalar amb més detall les fastuoses actuacions festives emmarcades en «los tres momentos clave de este ceremonial regio: el desfile-procesión ligado al sentido de espectáculo público y propagandístico de estas ceremonias, el rito propiamente dicho celebrado en el interior del templo de carácter legitimador dirigido a la elite del reino y la celebración festiva del acontecimiento real» (Pérez 2010: 325). Efectivament, la *Crònica* descriu l'escenografia de la festa de la coronació d'Alfons el Benigne i, per tant, artística i literària a Saragossa d'acord amb el protocol de: l'espectacle del seguici de la comitiva d'acompanyament del rei des del palau reial de l'Aljaferia cap a l'església de San Salvador, el ritu de la cerimònia religiosa (el ritual d'armar-se cavaller, la coronació del rei i l'ordre per al nomenament de cavallers després de l'entronització del rei) i, finalment la celebració del convit final de festes al palau reial (els àpats, les danses, els cants i les recitacions). La festa de la coronació conjuga tant el ritual civil a l'Aljaferia com el cerimonial religiós a l'església de Sant Salvador. De fet, esdevé una idònia manifestació escènica del solemne marc festiu d'exaltació reial d'Alfons el Benigne als súbdits i, ahora, literària, perquè produeix uns potents efectes de recreació sensorial.

Cal posar en relleu: els abillaments urbans, «tothom ordonà d'encendre los brandons, cascuns en son lloc que els era ordonat» (Muntaner 2011: 500); l'organització de les espases, els cavallers i les armes en el seguici d'acompanyament del rei cap a la cerimònia de la seua coronació a l'església de Sant Salvador, «que null hom no eixís de l'orde qui era

ordonat» (Muntaner 2011: 501). També pose èmfasi en el recompte del nombre de: els personatges, «hi havia més de trenta mília cavalcadors» (Muntaner 2011: 494), «ab gran companya de cavall e de peu», «ab molta cavalleria», «e d'altra bona gent» (Muntaner 2011: 495), «mot bé arreats e molt bé ordonats», «molt honradament» (Muntaner 2011: 496), que acompanyen i segueixen el rei per a protegir-lo i honrar-lo; els instruments, «trompadors e tabaler e nafil e dolçaina» (Muntaner 2011: 495), «flaütes e ab cembes» amb «més de tres-cents parells de trompes hi havia» (Muntaner 2011: 498) «e tamor», «lo major brogit de trompes del món» (Muntaner 2011: 500), «e ab gran brogit de trompes e ab tabals e ab dolçaines e de cembes e d'altres esturments, e de cavallers salvatges» (Muntaner 2011: 501); i les mides de la distància entre l'Aljaferia, el palau del senyor rei, i l'església de Sant Salvador que «ha més de dues milles grosses» (Muntaner 2011: 499) i d'objectes com els setze murons i «d'alt tota hora un palm de cana de Montpesller» (Muntaner 2011: 503) de la corona, «més de mig de palm d'alt» (Muntaner 2011: 504) de la corona menor i «ben tres palms de llong» (Muntaner 2011: 503) de la verga, la longitud de «divuit palms de llong» (Muntaner 2011: 505) de la taula del banquet i el valor de mercat d'alguns elements equiparats a una certa quantitat de diners, la corona «valia cinquanta mília lliures de reials de València» (Muntaner 2011: 503) segons mercaders i lapidaris, mentre que la menor «preava hom vint-e-cinc mília lliures» (Muntaner 2011: 504) i el cavall «cent cinquanta mília lliures de reials de València» (Muntaner 2011: 504).

A més, ressalte la descripció de les insígnies monàrquiques: l'espasa és «la pus rica e la mills guarnida» (Muntaner 2011: 501); la corona «d'aur e tota plena de pedres precioses» (Muntaner 2011: 503) amb un robí de roig brillant, balaix de roig pàl·lid, safir de blau intens i turquesa de verd blavós ceri; la verga «d'or e al cap un robís» (Muntaner 2011: 503); «el pom d'or, e una flor d'or ab pedres precioses; e sobre la flor una creu molt rica» (Muntaner 2011: 504). També hi ha la vestimenta dels cavallers novells, que els rics hòmens nomenen, primer «de drap d'aur ab penes vaires» (Muntaner 2011: 497), que donen als joglars i després de «presset vermell cotes e gonelles e gramelles» (Muntaner 2011: 497); els canvis de roba de l'infant En Pere després de cada dansa novella que balla acompanyat d'altres nobles al convit solemne, «mantell e cot ab penes d'erminis, de drap d'aur e ab moltes perles» (Muntaner 2011: 505), que també dona a un joglar. Aquestes donacions són pràctiques habituals del comportament gentil i galant cavalleresc.

Altres retrats d'escenificació festiva són: el protocol de nomenament de cavallers, la disposició ordenada dels convidats, «el senyor rei seia tan alt, més que tots, que tots lo veïen» (Muntaner 2011: 505); l'atenció rebuda a l'àpat de la coronació al palau reial de l'Aljaferia, «que cascun segons que a la solemnitat e a l'honor de cascú pertanyia» (Muntaner 2011: 505) amb «gran meravella» (Muntaner 2011: 505); i a més, el parament «en especial» (Muntaner 2011: 504) del copiós banquet amb «l'escudella e la creença davant lo senyor rei e atretal del tallador» (Muntaner 2011: 505) amb molta generositat de viandes. Especialment (valga el mot), En Pere com a majordom amb En Ramon Berenguer i dotze nobles més atenen el seu germà, el senyor rei. En Pere balla acompanyat per dos

nobles, «qui ab ell se tenien mà per mà» (Muntaner 2011: 505), canta una dansa novella, a què els dotze dits nobles responen cantant, i es muda de roba amb «riques vestedures» (Muntaner 2011: 505) entremig de vianda i vianda. Finalment, els joglars amenitzen la sobretaula en una altra estança «a un siti molt ric e honrat» (Muntaner 2011: 506) amb cançons i recitacions dels gèneres literaris inicialment, del «serventesc novell», relacionat amb el significat de les competències reials inicialment, a través de la simbologia dels emblemes reials: «què significava la corona e el pom e la verga» (Muntaner 2011: 506), seguidament «la cançó novella» i «set-cents versos rimats» «novellament feits» (Muntaner 2011: 506), relatius al «regiment que el dit senyor rei deu fer a ordinació de la sua cort e per totes les províncies» (Muntaner 2011: 506). Aquests trets justifiquen el qualificatiu de crònica de l'obra, de la notícia de l'emfàtica generositat de les festes de la coronació d'Alfons el Benigne.

«Los actos de la coronación, efectivamente pueden contemplarse desde una doble perspectiva. Una puramente descriptiva, que estudiará con todo su rigor protocolario el ceremonial observado. Otra más profunda intentará asomarse a las estructuras políticas» (Palacios 1975: 6). Així doncs, també cal tenir present el panorama de relacions polítiques i socials a l'Europa medieval del segon cinquantenni del segle XII i primer del segle XIII per a entendre el significat i el desenvolupament d'aquests actes de la coronació d'un rei: els personatges convidats que hi són i que porta implícit quins no; l'acte a priori de jurament de vassallatge; els gestos que es porten a terme en el ritu d'imposició de la corona; la simbologia de les diferents insígnies; la disposició dels estaments tant en el seguici abans de la cerimònia de la coronació, en la desfilada de després com en l'acomodació dels assistents al convit, etc.

L'evolució de les celebracions de la coronació dels reis de la corona catalanoaragonesa estan condicionades per les inestables relacions amb el pontificat catòlic, erigit autoritat d'accés al tron, i les constants disputes sobiranistes amb els territoris veïns de França, Nàpols, Gènova, Pisa... i, fins i tot, en determinats moments, amb els llinatges parents mallorquí i sicilià. El reconeixement originari del regne i del càrrec nobiliari de rei d'Aragó, ja no pel ritu visigòtic sinó pel romà, estan sotmesos a l'acte d'infeudació, el procés mitjançant el qual Sanç III d'Aragó (1043-1095)¹¹ ret homenatge i jurament de fidelitat a la Santa Seu, «Aragón como país feudatario de la Santa Sede desde Sancho Ramírez, debía recibir la corona directamente del papa, pues éste era su natural señor, y aquélla el símbolo del reino enfeudado» (Palacios 2004: 45). Així doncs, Pere I el Catòlic és coronat a Roma amb insígnies imperials pel mateix papa Inocenci III a canvi de la renovació de la infeudació del regne i del títol o nomenament reial d'acord amb el *Pontifical* romà.¹² Inocenci III aprofita l'avinentesa per expedir una butlla que posa en

¹¹ Sanç III: 's'encomanà al papa Alexandre II (1068) i infeudà el seu regne a la Santa Seu durant el pontificat d'Urbà II (1089)', segons l'EC (Enciclopèdia Catalana).

¹² *Pontifical* romà: 'llibre litúrgic romà que conté, per a cadascuna de les funcions pontificals, tant les oracions del sacramentari com el ceremonial dels antics *ordines* (ordo)', segons l'EC (Enciclopèdia Catalana), en aquest cas la normativa eclesiàstica per a la coronació d'un rei.

relleu «el derecho papal a otorgar la coronación solemne, a designar ministro y lugar de ceremonia. Pero, sobre todo, obligaba a los reyes aragoneses a solicitar de Roma la corona (*coronam a sede apostolica requerentes*), que el papa otorgaría como símbolo de la investidura feudal del reino» (Palacios 1975: 78). Alhora, concedeix el privilegi als reis d'Aragó que siguen consagrats a la Catedral de Saragossa per l'arquebisbe metropolità de Tarragona, fet que ocasiona la redacció d'un *Pontifical* aragonés.¹³ Tanmateix, Jaume I rebutja la infeudació, comprometre el regne mitjançant vassallatge a la Santa Seu, i eludeix la sol·licitud per a demanar la concessió del títol reial (la coronació) a Roma valent-se d'un enginy: la substitució de la corona per l'espasa com a símbol d'accés del rei a la sobirania del regne. El seu fill, Pere II el Gran, continua amb l'actitud de son pare i afig al *Pontifical* aragonés l'eliminació de la imprescindible sol·licitud de demanar permís al Papa, «delegando al arzobispo de Tarragona para la celebración del rito» (Durán 1989: 25), a més de l'opcionalitat de triar lloc i arquebisbe per a coronar-se, no necessàriament el metropolità de Tarragona designat per la Santa Seu. Efectivament, el fill de Pere II el Gran, Alfons II el Franc és coronat pel bisbe d'Osca i, per aquest motiu s'intueix que el manuscrit del *Pontifical* aragonés és a l'arxiu de la Catedral d'Osca actualment. Tanmateix, Jaume II aplega a una entesa amb Bonifaci VIII tant a l'esmentat tractat d'Anagni com de Caltabellota, perquè no s'incrementen les diferències històriques entre la línia ascendent monàrquica catalanoaragonesa i la Santa Seu sobre la consecució de l'acte de coronació. Però de nou, a la fi, la coronació d'Alfons el Benigne esdevé el sùmmum de la manifestació espectacular del poder reial deslligat de la dependent infeudació papal, perquè el rei rep la corona directament de Déu, sense mitjancers eclesiàstics; l'autoritat reial prové de la gràcia divina. Déu i, no el Papa, concedeix la reialesa, l'estatus de rei a Alfons el Benigne en reconeixement de la seua virtuosa condició dinàstica.

Se trataba de suprimir toda apariencia que pudiera dar la impresión que recibía el reino de la Iglesia. No es que se confiara a la corona sola el papel de símbolo del reino. El gesto de Alfonso IV¹⁴ de no recibirla del obispo se extiende también a las demás insignias de la realeza, pomo, cetro y espada, que son tomadas por el propio monarca de sobre el altar. A través de todas ellas se había simbolizado, siglo y medio antes, la investidura del reino por Inocencio III a Pedro II, recibéndolas el rey aragonés de manos del papa. Al obrar Alfonso IV en sentido contrario no intenta sino afirmar también la idea contraria: que no recibe el reino «ni de la Iglesia ni contra la Iglesia». En una cosa si fue más explícito Alfonso IV que sus predecesores. Estos en las citadas protestas, para designar la entrega de insignias, citaban solo la coronación. Ahora, en la ceremonia, se ve bien claro que bajo esa designación se incluyen todas las demás insignias. (Palacios 1975: 217-218).

La *Crònica* és testimoni d'un període de gran estabilitat interna, que va servir per a consolidar una nova nacionalitat, l'aglutinant de la qual és, precisament, la corona catalanoaragonesa. La monarquia estimula aquesta nova consciència nacional amb diverses iniciatives: un complex desplegament legislatiu i administratiu (*Furs, Consolat del Mar, Cancelleria...*), les accions bèl·liques ofensives (conquestes de Mallorca, València i les

¹³ *Pontifical* aragonés és l'expressió aragonesa de l'*Ordo coronationis regis* del *Pontifical* romà, que recull les peculiaritats de les coronacions dels reis d'Aragó, inicialment un *Pontifical* a Saragossa i, posteriorment traslladat a Osca.

¹⁴ Ordinal dels reis segons el casal d'Aragó.

colònies mediterrànies) que permeten repartir terres entre el poble i les defensives sobretot de les agressions dels francesos i napolitans amb la creació de mites com el rei Jaume I o de caps militars com Roger de Llòria, Roger de Flor i, en l'episodi que m'ocupa, Alfons III el Benigne «per rei e per senyor dels regnes d'Aragó, de València, de Sardènia e de Còrsega, e comte de Barcelona» (Muntaner 2011: 503). És a dir, interprete l'exhibició espectacular de la festa de la coronació –tant en la forma com en el fons.

4. La coronació d'Alfons el Benigne: estil i contingut

Exposat el marc històric i el concepte social de la festa, ara afegim la perspectiva lingüística per a la interpretació literària de l'efectiva emotivitat de la crònica. Em centre en l'expressió grandiloqüent de l'estil col·loquial i quotidià i del contingut apassionat i viu del llenguatge, «la llengua del poble, la llengua parlada cada dia, la parla que surt espontàniament, dominada per una gran afectivitat» (Sobré 1978: 20). Muntaner escriu nombrosos elogis a l'estatus reial per exterioritzar l'emoció que sent per la nació i la identitat catalana, que confirma «el seu catalanisme, la seva lleialtat i amor per Catalunya –començant pel fet que escriu en català» (Sobré 1978: 120).

Mentre que les narracions cavalleresques i l'èpica són sempre obres de ficció i la lírica trobadoresca tracta sobretot temes amorosos o ideològics, la historiografia es refereix a la realitat, encara que moltes vegades la idealitza, perquè és una condició necessària «per a connectar amb el públic al qual anaven destinades –urbà, cortesà, laic, extrauniversitari– per a aconseguir el propòsit que cercaven: difondre una determinada interpretació del present i dels seus antecedents històrics». (Cifuentes 2019: 137). En aquest sentit, Muntaner ficciona un fet històric, atés que dramatitza emfàticament la coronació d'Alfons el Benigne a través d'un «simbolisme divinitzant» (Sobré 1978: 118). Redacta una convincent escenografia cerimonial i artística de propaganda política per a persuadir de l'autenticitat dinàstica, que surt de «qui no es pot contenir i esclata per comunicar i deixar constància dels seus sentiments: aquesta és la ficció del llibre, el seu trampolí retòric» (Sobré 1978: 122), l'expressió literària de la realitat. «La llengua de la crònica, el seu estil, el valor literari de la mateixa o la seva ideologia han estat objecte de diversos estudis (Ferrer 2014: 122). Muntaner té la qualitat grandiloqüent de commoure'ns gràcies a la conspícua habilitat expressiva d'exaltar l'autèntica i genuïna reialesa catalanoaragonesa i, al seu torn, visibilitzar la seva contribució al cas verídica i íntima, per mitjà de l'aprofitament dels recursos literaris dels conreus medievals de la tradició oral cavalleresca, èpica i trobadoresca. «La seva cultura literària, que, descomptant com és natural la bíblica, es redueix a dos aspectes: els trobadors i les novel·les de cavalleries» (Riquer 1980: 461) i, per damunt de tot, el tractament èpic de la història.

La necessitat de transmetre aquesta projecció ideològica i de fer-la convincent i creïble porta Muntaner a escollir la força poderosa i subtil de la recreació literària de les pròpies vivències que semblen acreditar-la: ningú com ell ha experimentat la unitat de destí de tots els territoris dominats pel casal de Barcelona. (Carré 2011: 50)

«El estilo de Muntaner es directo y coloquial, con abundante uso de refranes y proverbios, su lenguaje es vivaz y lleno de gracia» (Ferrer 2014: 122). La riquesa estilística de la crònica de les festes de la coronació del rei Alfons el Benigne rau en la transcripció escrita de l'habitual comportament dinàmic, conversacional i espontani del llenguatge col·loquial i quotidià. La influència d'aquest estil l'hem de cercar en els recursos literaris que esmente tot seguit. Fan referència a la novel·la de cavalleries: els connectors discursius, típics de les transicions entre els diferents capítols amb frases d'enllaç del tipus, «e, fet tot açò» (Muntaner 2011: 493), «e així mateix» (Muntaner 2011: 495), «e, con lo açò hac fet», «e fo així ordonat» (Muntaner 2011: 497), «e així, per orde» (Muntaner 2011: 498), «e, con tot açò fo fet» (Muntaner 2011: 502), «e, con tot açò féu fet» (Muntaner 2011: 503); la hipotaxi, l'ús d'una sintaxi subordinada, travada «que obeeix al canvi del mitjà de transmissió» (Sobré 1978: 69) de l'oralitat a l'escriptura, «que cascun hom, con eixia de l'esgleia, cavalcava ab sos cavallers novells, e aixi anaven-se'n a Aljaferia, qui és palau del senyor rei» (Muntaner 2011: 497); la repetició, que actua com a element narratiu de cohesió i, alhora d'ornamentació del discurs, en el cas de «e après» al capítol 295, que introdueix l'extensa enumeració de personatges que assistiren a la coronació i «e après lo dit» al capítol 296, l'enumeració dels nobles que hi són armats cavallers, fórmula lingüística hereditària de l'estil curial llatí. A més, tenim indicis de la prosificació poètica de les cançons de gesta,¹⁵ a partir de: les apel·lacions apostrofiques i l'ús d'adverbis i adjectius indeterminats, «Què us en diria?», «Què us diré? Que l'alegre era tan gran, que no anava a hom en àls lo cor mas a guardar deçà e dellà» (Muntaner 2011: 498-499); els imperatius d'anticipació i prolepsis «e, si volets saber la corona quina era» (Muntaner 2011: 503); d'afirmacions inequívokes, «sí que a colp oïrets lo major brogit de trompes del món e de tots altres esturments» (Muntaner 2011: 500); i d'enginyoses apel·lacions directes de preterició, «e no us diré, que se n'aparellassen los barons solament de sa terra» (Muntaner 2011: 494). Per arredonar-ho, la coronació i, de retop, la crònica finalitzen al bell mig d'un ambient poètic trobadoresc.¹⁶ «Muntaner dóna detallada notícia de les poesies» (Riquer 1980: 463) que se ballaren, cantaren i recitaren pels joglars, compostes per l'infant En Pere: ell mateix «venc primer, cantant una dansa novella» (Muntaner 2011: 506), En Remasset canta un sirventés novell en «altes veus» (Muntaner 2011: 506), En Comí una cançó novella «mills que null hom de Catalunya» (Muntaner 2011: 506) i En Novellet «dix, en parlant» (Muntaner 2011: 506) set-cents versos rimats.

Evidentment, el nostre escriptor usa els recursos literaris, la retòrica habitual, de què feien ús els joglars, els trobadors, els predicadors de la trona, els escriptors que ell coneixia a través de lectures o bé d'audicions de les diverses cançons, llibres, lletres, documents que li són coetanis. (Escrivà 2008: 12).

¹⁵ Al segle XI i XII, poema medieval en les llengües romàniques francesa, provençal, francoitaliana i castellana, basat en la narració fantàstica de fets històrics en diversos grups temàtics: el de Carlemany (*Chanson de Roland*), el de Guillaume, vinculat al llinatge de Guillem de Tolosa (*Chanson de Guillelme*), el dels vassalls rebels a la monarquia, com ara Raoul de Cambrai o Ogier le Danois...

¹⁶ Al segle XII i XIII, cal destacar els trobadors catalans Guillem de Berguedà, Guillem de Cabestany i Cerverí de Girona com a figures importants dins de la literatura trobadoresca medieval.

«El nostre cronista veu la història de la monarquia a través de la seua pròpia vida de servidor, de vassall d'aquells monarques» (Escartí 1999: 13) i l'escriu per exhortar el destinatari a creure la seua veritat, perquè «veritat és que el dit senyor rei tramès lo divendres sant» (Muntaner 2011: 500) la magnificència de la festa de la seua coronació; «sí que ab altres hi érem per la ciutat de València, ab nostres bornadors davant» (Muntaner 2011: 500). L'estratègia és convèncer l'auditori de l'autenticitat d'aquesta fe política en la providencial predestinació de la unitat territorial catalana sota l'aglutinant paper reial d'Alfons el Benigne.

«En cuanto al contenido, Muntaner tiene tendencia a la exageración y opera también alguna tergiversación para defender el prestigio de la dinastía» (Ferrer 2014: 122). Exalta el casal d'Aragó i, de retop, la identitat catalanoaragonesa per mitjà del relat testimonial de la legítima coronació providencial del rei, que reuneix alhora la barreja de les característiques realistes i versemblants del cavaller junt amb les elevades a la categoria sobrehumana de l'heroi, «excitant, provocant, per a dir-ho així, amb la delícia i la meravella sensible de l'espectacle» (Riba 2011: 194). Les hipèrboles són abundants i fruit de la seua natural manera de valorar els esdeveniments, d'acord amb el dret que li atorguen els èxits de la pàtria catalana, perquè gaudeixen de la protecció divina. Hi ha mostres hiperbòliques molt significatives en el relat de «l'efervescència de les multituds, les accions de cada jornada, l'esperit del carrer o campament» (Fuster 2011: 195), «lo jorn de la dita festa de Pasqua, que tota hora esmava hom que hi havia més de trenta mília cavalcadors», «ab la major solemnitat e festa que anc rei prengué en Espanya null temps» (Muntaner 2011: 494). Altres recursos elogiosos són: la repetició, d'adjectius intercanviables amb el mot que concorden, «ab molta cavalleria», «ab gran companya», «ab gran cavalleria», «ab molta companya» (Muntaner 2011: 494); de construccions sintàctiques «que null hom no hi pogra tenir compte» (Muntaner 2011: 497), «que tanta gent hi havia, que null hom no us ho poria escriure, que no fos gran afany», «que null hom no hi pogra res esmenar» (Muntaner 2011: 505) fins al punt que no deixa possibilitat a dubtar de la seua paraula; el tractament de lloança més evident i inqüestionable de l'autenticitat dinàstica i identitària, «no es tracta de facilitat per l'afalac, sinó de gust per la meravella» (Sobré 1978: 31), «(ço que no es pot dir de nengun rei qui en el món sia), qui és pus graciós senyor e el pus savi e el mellor cavaller qui en el món sia, e el pus catòlic e dels mellors crestians del món» (Muntaner 2011: 499).

Muntaner s'inspira en el misteri cristià de la festa de Pasqua per a presentar Alfons III el Benigne com el protagonista messiànic que resol l'angoixosa situació de desassossec provocada per la mort de son pare, Jaume II el Just, «e que, així con Jesucrist, que enaixí lo jorn sant beneit de la Pasqua primera vinent, qui fo dicmenge, tres dies en abril, a l'entrada de l'any mil tres-cents vint-e-vuit, que ell confortàs e alegràs ell mateix e sos germans e tots los seus sotmesos» (Muntaner 2011: 493). El rei Alfons el Benigne convida els estaments socials, a «prelats e a rics hòmens, a cavallers e a hòmens de viles» (Muntaner 2011: 494) a la festa de la seua coronació del dissabte 2 d'abril, la vespra del dia de

Pasqua, a la ciutat de Saragossa, «e d'açò féu fer cartes que tramés, per tots los seus regnes» (Muntaner 2011: 494) i «no us diré que se n'aparellassen los barons solament de sa terra, que ans hi vengren molt honrat hom» (Muntaner 2011: 494) de Sardenya, concretament d'Arborea, representants del rei de Granada, de Castella, Navarra, Gascunya i Provença. Així doncs, concorren convidats de tots els estaments socials: el braç militar, els magnats (nobles i barons), els cavallers i altres gentilhomes,¹⁷ els senyors infants, germans del rei, l'infant En Pere, comte de Ribagorça i d'Empúries, l'infant En Ramon Berenguer, comte de Prades, els esmentats participants en la campanya de Sardenya «lo noble En Guillem d'Angleola, «lo noble En Jofré, vescomte de Rocabertí», «e molts d'altres nobles d'Aragon e de Catalunya e del regne de València e de Múrcia e de les altres províncies, cascuns ab gran cavalleria» (Muntaner 2011: 495); el braç eclesiàstic, els mestres dels ordres religiosos, l'«arquebisbe de Toledo e el senyor arquebisbe de Saragossa e l'arquebisbe d'Arborea e el senyor bisbe de València e el senyor bisbe de Lleida e el senyor bisbe d'Osca e el senyor arquebisbe de Tarragona e molts d'altres bisbes e abats e priors» (Muntaner 2011: 495); i el braç reial o popular, els prohoms de les ciutats i les viles reials, com diu Muntaner, «nosaltres sis per la ciutat de València e hi hac sis prohòmens per la ciutat de Barcelona, n'hi hac de la ciutat de Tortosa, quatre; e puis, així mateix, de les altres ciutat e viles honrades, e de totes les províncies del dit senyor rei (Muntaner 2011: 495-496). La solemnitat de la festa transcorre sota les millors previsions: naturals, «ab lo pus bell temps del món» (Muntaner 2011: 498); socials, «e ab la major pau qui anc fos entre gents, e ab gran concòrdia e amor» (Muntaner 2011: 498); i celestials, «e així la terra, qui ho havia mester gran, hac compliment de la gràcia de Déu» (Muntaner 2011: 499). Al capdavant, la cort¹⁸ es congrega sota la predilecció i protecció divina, perquè «en totes les maneres fo beneita de Déu e de madona santa Maria, e de tots los seus beneits sants e santes» (Muntaner 2011: 499).

El contingut és l'emoció i el sensacionalisme que surt de la recreació apassionant i viva de la historiografia,¹⁹ d'acreditació actual i prevenció futura del portentós prestigi conjuntural catalanoaragonés. Aleshores, associe el predomini d'un dels gèneres literaris medievals esmentats a les vivències de Muntaner descrites en cadascun dels moments clau de la celebració de la festa de la coronació en la Pasqua de Resurrecció del 2 al 3 d'abril de 1328

¹⁷ Estaments socials: 'només excepcionalment a Aragó eren quatre, per tal com els militars eren escindits en dos braços: el dels rics-homes i el dels cavallers', segons l'EC (Enciclopèdia Catalana).

¹⁸ La cort és l'organització política de la societat medieval, formada pels membres dels tres estaments socials: noblesa, clericat i burgesia a la baixa edat mitjana, provinent de l'originari sistema del baix imperi romà de la cúria romana. A la Corona d'Aragó, rep el nom de: primerament, cort reial, 'assemblea extraordinària convocada pel rei amb participació dels diferents braços o estaments de la població de cada estat com a òrgan consultiu', provinent de l'immediat antecedent consell polític, judiciari i administratiu de la cúria o cort comtal catalana, que al seu torn deriva de la primitiva cúria règia franca, segons l'Enciclopèdia Catalana (l'EC); posteriorment, cort general, del segle XIII ençà (amb Jaume I) com a òrgan legislatiu, mentre que les funcions assumides de caràcter consultiu i executiu romanen relegades al consell reial.

¹⁹ Al segle XIII, la prosa historiogràfica medieval pretén imitar la credibilitat i el realisme, amb un discurs influenciat no tant pel vessant fantàstic sinó pel versemblant del llibre de cavalleries. 'En la primera predomina l'element fantàstic i meravellós, amb una localització en el temps i l'espai exòtica i llunyana. L'altra modalitat dels llibres de cavalleries presenta trets realistes, una manca d'elements meravellosos, una immediatesa temporal i espacial i la participació en l'acció de personatges reals contemporanis o d'altres que, imaginaris, són imitació de persones existents', segons l'EC (Enciclopèdia Catalana).

a Saragossa: l'honorable nobilitat dels llibres de cavalleria²⁰ amb la desfilada d'arribada dels assistents al palau de l'Aljaferia de matí i el seguici de la comitiva d'acompanyament del rei del palau reial de l'Aljaferia cap a l'església de Sant Salvador de vesprada –l'apartat [EL REI S'ARMA CAVALLER] del capítol 297– (Muntaner 2011); el caràcter grandios i majestuós de les epopeies amb la cerimònia del ritu litúrgic catòlic a l'església de Sant Salvador i el retorn al seu palau de l'Aljaferia– l'apartat [CERIMÒNIES DE LA CORONACIÓ] i [EL REI TORNA AL SEU PALAU] del capítol 297–; i la serietat i formalitat de la poesia trobadoresca amb la celebració del convit final al palau de l'Aljaferia també –l'apartat [CONVIT FINAL] del capítol 297 i l'apartat [CANT I RECITACIÓ DE VERSOS DE L'INFANT PERE] del capítol 298. «Muntaner utilitza els mecanismes de la seva tradició literària en llengua vulgar» (Riquer 1980: 472) i la seua autoria dins la seua pròpia obra és descaradament impetuosa per a posar en relleu «que no pot null hom dir que anc hi hagués mala paraula dita d'una persona a l'altra; ans ab gran concòrdia hi esteguem» (Muntaner 2011: 498) i «que aquestes coses, a saber bones són a tothom, de qualque condició sia» (Muntaner 2011: 500). Tanmateix en l'edat mitjana el concepte d'*auctoritas* no va lligat al concepte de propietat intel·lectual actual, producte de l'original activitat artística individual, sinó a la tècnica d'argumentació d'allò que s'exposa mitjançant cites o al·lusions acreditades, pel seu valor exemplar i generalitzable per a la col·lectivitat com és el cas.

Muntaner introdueix la simbòlica escenografia de la celebració de la festa de la coronació pròpiament dita a l'inici d'aquest capítol 297, «vull-vos dir en qual manera lo dit senyor rei venc vetllar a l'esgleia de Sent Salvador, de Saragossa, ne en qual manera se féu la sua solemnitat de la beneita cavalleria que ell reebé de si mateix ne de la beneita corona, ne en qual manera eixí de l'esgleia, ne en qual manera anà estrò al seu palau de l'Aljaferia» (Muntaner 2011: 499). Inicia la crònica de la celebració amb la veritat del seu testimoniatge i les expressions temporals del seu transcurs, «veritat és que el dit senyor rei tramès lo divenres sant, a vespre, a tot hom, la vespra de Pasqua, con haurien cobrada al·leluia,²¹ que començàs cascan a fer festa» (Muntaner 2011: 500).

La magnanimitat i l'honorable nobilitat típica dels llibres de cavalleria s'observa en l'amena descripció de l'estamental societat medieval catalanoaragonesa tant en la desfilada d'arribada dels assistents al palau de l'Aljaferia per a dinar de matí com del seguici per acompanyar el rei cap a l'església de Sant Salvador de vesprada per a la seua coronació del dissabte 2 d'abril, organitzadament abillades. La festa comença amb la grandesa d'ànim de la següent afirmació: «dissabte matí, con hagren cobrada al·leluia e les campanes tocaren, tothom fo aparellat, de començar la beneita festa» (Muntaner 2011: 500). El llançament de

²⁰ A la segona meitat del segle XII, els llibres de cavalleries són reelaboracions de ficció de: l'èpica francesa (Matèria de França); de llegendes clàssiques traduïdes del llatí i adaptades a la mentalitat medieval (Matèria de Roma); i dels antics mites cèltics (Matèria de Bretanya), que Chrétien de Troyes sistematitza.

²¹ Al·leluia: 'exclamació, d'origen hebreu, que significa 'lloeu Jahvè' i que expressa joia i agraïment. En el cant gregorià, en el cant de l'al·leluia a la missa, la melodia, relativament senzilla, és seguida d'un *jubilus* o vocalització sobre la darrera vocal (*a*) segons l'EC (l'Enciclopèdia Catalana). Diverses obres de concert contenen temes sobre l'Al·leluia: l'originari [cant medieval gregorià](#) i més recents relativament (Händel, Haydn, Casals).

les campanes al vol, típic toc de campanes d'una festa grossa, en què totes sonen alhora, celebra aquest esdeveniment feliç de la coronació d'Alfons el Benigne amb grans manifestacions d'alegria i de satisfacció. Muntaner emfatitza la seua participació sumptuosa, «e així començam nostra festa» (Muntaner 2011: 500), «qui erem per la ciutat de València, amb nostres bornadors davant e amb nostres trompes e tabals e dolçaina e tamor e d'altres esturments, tots sis, ordonats de dos en dos, molt ricament vestits e arreats» (Muntaner 2011: 500); la cavalleriesitat escènica, «ab aquesta solemnitat e, con vespres hagren tocat, tothom ordonà d'encendre los brandons, cascuns en son lloc que els era ordonat; e de l'Aljaferia estrò a Sent Salvador no pògrets conèixer on havia més brandons. Que en cascun lloc era escrit a la paret quals hi devien estar» (Muntaner 2011: 500). «E con fo hora del seny sonant» (Muntaner 2011: 500), la comitiva acompanya el rei cap a l'església de Sant Salvador de Saragossa jeràrquicament «així ordonat con oïrets» (Muntaner 2011: 500). «Tot primerament» (Muntaner 2011: 501) desfilen les espases dels cavallers novells i dels nobles. «E après» (Muntaner 2011: 501) Ramon Cornell porta l'espasa del rei, «la pus rica e la mills guarnida que anc emperador ne rei portàs» (Muntaner 2011: 501), custodiada per dos nobles a cada costat i al darrere dues carretes amb dos ciris dalt, que junt amb els brandons ja encesos, fan una lluminària «con si fos jorn clar» (Muntaner 2011: 501), magnífica comparació visual telonera del resplendor reial, «que venia lo dit senyor rei, ab lo pus bell arnès» (Muntaner 2011: 501). Després la resta de l'estament nobiliari desfila, de dos en dos, «après del dit senyor rei; que null altre hom no li gosava cavalcar, salvant lo senyor infant En Pere e el senyor infant En Ramon Berenguer, qui anaven ordonant que null hom no eixís de l'orde» (Muntaner 2011: 501) establert per a armar-se cavallers pel rei en primer lloc, pels seus germans els infants En Pere i En Ramon Berenguer, per En Ramon Folc i així successivament, de major a menor rang, «vestits de rics draps d'aur, e ab molt bell arnès, con ja davent vos he dit» (Muntaner 2011: 501). A la rereguarda, «con tos foren passats, així mateix totes les armes vengren, ordenats de dos en dos» (Muntaner 2011: 501), amb la mateixa disposició que ho fan els seus amos i senyors. El cim d'admiració cavalleresca és aquest clamor d'èxtasi: «així, ab la gràcia de Déu, e ab gran brogit qui cridaven tots: «Aragon, Aragó! vengren a la dita esgleia de Sent Salvador; a tota hora fo passada mitja nit» (Muntaner 2011: 501).

El caràcter èpic de la cançó de gesta surt de la iniciativa i voluntat personal d'Alfons el Benigne de legitimar-se gloriós públicament mitjançant la cerimònia litúrgica catòlica de la coronació: la investidura de cavalleria, amb la presa i benedicció de l'espasa; els sacraments, amb la unció (*unctio*), la coronació (*impositio corone, virga i pomum*) i l'entronització (*assignatio solii*). Les primeres coronacions reials de les monarquies occidentals, hereves del sistema visigòtic, eren electives. Ara bé, la dinastia catalanoaragonesa amb la voluntat de perpetuar-se en el tron en un ordre hereditari a causa de la seua preeminència militar requereix una legitimació inqüestionable, «el objeto de unción y coronación de los reyes fue en su origen la sacralización de los reyes» (Palacios 1975: 15) i, en aquest sentit, la «transmisión del poder mediante la unción tenia más verosimilitud» (Palacios 1975: 17). Tanmateix, el Papat s'erigeix en l'autoritat competent

per a conferir el càrrec reial i, en conseqüència s'atorga un poder superior, no exempt de tensions entre ambdues forces socials medievals monàrquiques i eclesiàstiques, a què els reis catalanoaragonesos reaccionen amb dos posicionaments: «el primero, asimilar de alguna manera la realeza al orden sacerdotal; el segundo, más directo consiste en negar que la unción sea la que crea a los reyes» (Palacios 1975: 17). El rei catalanoaragonés pren possessió del càrrec per si mateix, s'atribueix aquest dret, perquè la seua autenticitat està acreditada testimonialment i providencial i, per tant, el paper de l'església es redueix a un pur pas de tràmit per a la consagració, representada per la unció, el revestiment de l'esperit diví, del rei per l'arquebisbe. L'actitud del rei és manifestar que no se consagra ni corona en qualitat de vassall de la Santa Seu.

S'inicia la cerimònia del ritu litúrgic catòlic de la coronació d'acord amb *l'ordo del Pontifical* d'Osca²² –versió aragonesa del *Pontifical* romà– a l'església de Sant Salvador de Saragossa. Molt devotament, Alfons el Benigne junt amb els rics hòmens resen i canten les *vigiliae nocturnae* «tota aquella beneita nit» (Muntaner 2011: 501) del dissabte 2 d'abril i, tot seguit, escolten les *laudes matutinales* o *matutini*, les matines²³ dels arquebisbes, bisbes, abats e priors, «qui ab gran devoció digueren totes les hores» (Muntaner 2011: 501), a trenc d'alba de l'endemà diumenge de Pasqua, 3 d'abril de 1328.

«E con lo jorn fo clar» (Muntaner 2011: 501), en la primera missa oficiada per l'arquebisbe de Saragossa, Pere Lopez de Luna, Alfons el Benigne diposita la corona i l'espasa en l'altar major «en la bona ventura»²⁴ (Muntaner 2011: 502). Vist indumentària eclesiàstica, d'evocació dels religiosos ornaments litúrgics cristians: «camís, així con si degués dir missa» (Muntaner 2011: 502); la dalmàtica reial, «la pus rica que jamés emperador ne rei se vestís» (Muntaner 2011: 502); l'estola i el maniple també molt preciosos, mentre l'arquebisbe li resa unes oracions d'acord amb les canòniques, és a dir amb *l'ordo* escaient per al ritual de coronació reial, en aquest cas amb el citat *Pontifical* d'Osca, que també ordena la resta dels actes d'aquesta cerimònia. Muntaner deixa constància de la legitimitat d'aquest ritual amb aquesta adaptació aragonesa de la normativa eclesiàstica que les regula. Després de l'epístola,²⁵ Alfons el Benigne s'arma cavaller amb la pressa de l'espasa –que com he mencionat abans, Muntaner diu que és «la pus rica e la mills guarnida que anc emperador ne rei portàs» (Muntaner 2011: 501) en la descripció del seguici de l'Aljaferia cap a l'església de Sant Salvador del dissabte 2 d'abril, la vespra de la coronació– per a la qual cosa «ell se gita en oració davant de l'altar; e el dit senyor arquebisbe dix-li damunt molt bona oració» (Muntaner 2011: 502), calçat amb

²² Aquest *ordo* del *Pontifical* d'Osca és l'expressió aragonesa de *l'Ordo coronationis regis* del *Pontifical* romà, que recull les peculiaritats de les coronacions dels reis d'Aragó. Que a més «contemplava no sólo la coronación del emperador, sino también la de simples reyes en las iglesias principales de sus reinos, como Constantinopla para los griegos, Vienne del Delfinado para Borgoña, Narbona para la Gotia y Reims para Francia» (Durán 1989: 21).

²³ *Vigiliae nocturnae*: 'dia que precedix les grans solemnitats de l'any litúrgic. Vigília pasqual'; *Matines*: 'primera part de l'antic ofici diví, amb què comencen les hores canòniques del dia', segons el Diccionari normatiu valencià (DNV).

²⁴ Bona ventura: 'cas o casos fortuïts favorables, feliços', segons el Diccionari català valencià balear (DCVB).

²⁵ Epístola: 'fragment del Nou Testament, generalment d'alguna de les epístoles, que es llig o es canta en la missa abans de l'evangeli', segons el Diccionari normatiu valencià (DNV).

esperons pels germans els senyors infants En Pere i Ramon Berenguer. Brandeix l'espasa tres vegades per a la defensa de la religió contra aquells que es troben al marge de la cristiandat; la protecció dels febles i desvalguts i l'actuació amb justícia segons el pacte de vassallatge de fidelitat i lleialtat amb els cavallers i el seu poble, qualitats que el situen per damunt de la resta, d'una figura heroica, que sembla gairebé sobrehumana. Cantat l'evangeli,²⁶ «oferí si mateix e l'espaa a Déu» (Muntaner 2011: 502) i és ungit amb crisma,²⁷ dotat d'identitat sagrada.

En la segona missa a càrrec de l'infant germà del rei, En Joan, l'arquebisbe de Toledo, Alfons el Benigne «ell mateix, pres la corona de l'altar e la's posà al cap» (Muntaner 2011: 502) amb l'adobament –l'endrecament de la corona– per part dels seus germans els infants En Pere i En Ramon Berenguer. Els arquebisbes i la resta del clergat junt amb el seu germà l'infant En Pere, «altes veus en cantant, cridaren «Te, Deum, laudamus»,²⁸ mentre el rei guarnit de corona «pres la verga, e l'espaa e puis pres lo pom» per a coronar-se amb «una gran oració» (Muntaner 2011: 503) d'una pregària clerical per obra i gràcia divina, i no per delegació papal. Cantat l'evangeli de nou, el rei «oferí si mateix e la sua beneita corona a Déu e s'agenolla davant l'altar molt humilment» (Muntaner 2011: 503). Finalment, «untat e sagrat per rei e per senyor dels regnes d'Aragó, de València, de Sardenya e de Còrsega, e comte de Barcelona» (Muntaner 2011: 503), s'entronitza, s'eleva al tron, perquè ocupa el «siti reial» (Muntaner 2011: 503), se col·loca en un lloc d'honor dins l'església i nomena cavallers als nobles i, aquests, al seu torn, a «sos cavallers novells» (Muntaner 2011: 503).

«Segurament tota hora fo passada horanona» (Muntaner 2011: 504), el rei regressa al seu palau de l'Aljaferia. Exhibeix una conspícua imatge dalt del seu cavall «lo mills arreat que anc fos» (Muntaner 2011: 504) amb regnes de seda blanca –motiu de luxe refinat– i custodiat per acompanyants «molt gint arreats» (Muntaner 2011: 504). «Ab aquella alegrança, mostrand la sua reial majestat, untat e sagrat e beneït de Déu e de tota res» (Muntaner 2011: 504) –finalitzat el cerimonial litúrgic cristià– llueix els distingits emblemes, que Muntaner retrata amb aquestes comparacions qualificatives força suggeridores: la corona «d'aur e tota plena de pedres precioses, així con robís e balais e safilis e turqueses e perles tan grosses com un ou de colom; e havia davant un bell carboncle» (Muntaner 2011: 503); «la verga d'or de tres pams de llarga i rematada amb un robí, lo pus bell que anc fos vist, com un ou de gallina» (Muntaner 2011: 503); i el pom d'or també amb una flor i una creu adornades al voltant per unes pedres precioses. Aleshores, identifique el caràcter èpic d'aquesta cerimònia de la coronació i del regrés cap

²⁶ Evangeli: '[escrit amb majúscula inicial] llibre que conté la vida i doctrina de Jesucrist', segons el Diccionari normatiu valencià (DNV).

²⁷ Crisma: 'oli mesclat amb bàlsam consagrat pel bisbe durant l'ofici del Dijous Sant, que s'usa per a ungir en el baptisme, la confirmació, l'ordenació de sacerdots i la consagració de bisbes', segons el Diccionari normatiu valencià (DNV).

²⁸ El *Te Deum, laudamus* o *Tedèum*: 'cant de lloança i d'acció de gràcies a Déu de la litúrgia llatina, anomenat així pel seu primer vers, *Te Deum laudamus: te Dominum confitemur* ('Us lloem, oh Déu: us reconeixem com a Senyor')' segons l'Enciclopèdia Catalana (l'EC). Predominen les melodies següents: el sobri cant monòdic [gregorià](#) típic de l'alta edat mitjana del segle VII; la marcial composició polifònica barroca de [Charpentier](#) del segle XVII.

a l'Aljaferia a partir de la interpretació simbòlica de l'extraordinària dignitat d'aquestes actuacions i gestos del senyor rei, els germans infants i el clergat d'acord amb el protocol litúrgic cristià de culte a Déu i, alhora, de recepció del seu vistiplau i protecció.

«E a cap d'una gran peça» (Muntaner 2011: 504), el rei, «ab l'altra corona en testa menor, per ço con aquella major pesava massa» (Muntaner 2011: 504) és l'amfitrió dels assistents al convit formal d'ambientació poètica trobadoresca al «seu palau de l'Aljaferia» (Muntaner 2011: 499) per a celebrar la seua coronació solemnement. La poesia trobadoresca és el gènere literari prestigiós de la cultura medieval occidental per a la idònia difusió d'un ideari polític i religiós, perquè idealitza l'organització de la societat feudal. Està sotmesa a una estructura formal molt estricta de mètrica i temàtica, que és el resultat d'una koiné, d'expressions de diverses parles occitanes, utilitzades en aquest art de trobar composicions poètiques cultes.

La multitud invitada, «e fo molt gran meravella; que tanta de gent hi havia, que null hom no us ho poria escriure, que no fos gran afany, que servien cascun segons que a la solemnitat e a l'honor de cascú pertanyia» (Muntaner 2011: 505). El banquet té lloc amb una afectuosa i íntima pompa: el rei seu a «la sua taula, qui havia divuit palms de llong» (Muntaner 2011: 505); els convidats són «molt honradament servits e pensats» (Muntaner 2011: 505) tan complidament amb una opulència gastronòmica que «donaren-s'hi ben deu viandes» (Muntaner 2011: 505). L'infant Pere actua amb gentil generositat «que en cascun menjar que aporta deïa una dansa novella²⁹ que ell havia feta, e hi donà vestits, a cascuna vianda, molt rics e honrats» (Muntaner 2011: 505).

«E, con lo senyor rei e tuit hagren menjat» (Muntaner 2011: 506), una vegada finalitzat el convit, el rei s'asseu al siti reial del seu palau, mentre que els nobles i els ciutadans com Muntaner, jurat de València, seuen tots «als seus peus, entorn d'ell» (Muntaner 2011: 506), i tothom assisteix a un simbòlic espectacle trobadoresc de sobretaula de la significació de l'autoritat competencial del poder reial, executat per uns joglars de renom. L'infant En Pere ha escrit a més de l'esmentada dansa novella del convit, el cants d'un sirventés novell d'En Remasset, que expressa «la sentència que porta» (Muntaner 2011: 506) cada insígnia reial, els drets i deures que representa, i d'una cançó novella d'En Comí i la recitació de set-cents versos rimats³⁰ d'En Novellet, que prescriuen el règim que regeix l'ordinació –l'ordenança– de la seua cort i, per extensió de la comunitat catalanoaragonesa.

²⁹ Dansa novella: 'composició poètica provençal de finalitat bàsicament coreogràfica', segons l'Enciclopèdia Catalana (l'EC).

³⁰ Aquestes modalitats poètiques de la lírica provençal trobadoresca expressen: 'el sirventés, la reprensió moralitzadora, la polèmica, l'atac violent i la difusió d'ideologies religioses, polítiques i literàries i pren l'estrofisme, les rimes i la melodia d'una cançó amorosa preexistent amb certa popularitat; la cançó novella, generalment de tema amorós, d'una extensió de cinc a set estrofes, d'un major refinament de les formes i en els mots, acompanyada de melodia, mentre que el vers d'unes possibilitats de contingut més àmplies, d'una extensió major, de cinc a deu estrofes o cobles', segons l'EC (l'Enciclopèdia Catalana).

El sirventés novell tracta del significat a què remeten els emblemes i insígnies reials, imatges que es prenen com a signes figuratius d'unes altres per raó de l'analogia, la semblança que percebem entre elles. «Així la corona significa nostre Senyor, ver Déus poderós, qui no hac començament ne haurà fin» (Muntaner 2011: 506), la «perdurable» (Muntaner 2011: 506) autoritat del rei en la seua persona. «La verga significa justícia, que ell deu tenir sobre totes les coses; que, enaixí con la verga, és llonga e estesa» (Muntaner 2011: 506), l'exercici extensiu de l'equitat. «El pom significa que així con ell té lo pom en la sua man, que los seus regnes té en la má e en lo poder seu» (Muntaner 2011: 506), el govern del rei sobre els seus dominis. La cançó novella i els versos rimats tracten del règim, de la manera d'administrar la política que «el senyor rei deu fer a ordinació de la sua cort e de tots los seus oficials, així en la dita cort sua com per totes les altres províncies» (Muntaner 2011: 506)», a tot l'àmbit cèntric i perifèric sota la seua jurisdicció. Les qualitats del rei simbolitzen una superioritat per damunt de la resta, que sembla gairebé sobrehumana a causa de l'honor i la glòria assolits, «e així li'n don Déus gràcia» (Muntaner 2011: 506). Al capdavant, Muntaner reflecteix la utilitat d'aquesta poètica feudal refinada i exquisida trobadoresca per a la transmissió dels valors polítics de la societat medieval.

A més, Alfons el Benigne porta a cap totes aquestes competències reials, aquest conjunt de funcions atribuïdes per llei sota la seua autoritat «en tal manera que Déus e el món ne serà pagat» (Muntaner 2011: 506) i, alhora, sota l'aixopluc diví, «e així li'n don Déus gràcia» (Muntaner 2011: 506), perquè com ell no hi ha un altre rei «qui és pus savi que senyor qui en el món sia; per ço, si a Déu plau, així mateix metrà-ho en obra» (Muntaner 2011: 506).

La significació simbòlica de la coronació i, per extensió de la *Crònica* la condensa la frase següent: «su servicio a los príncipes y reyes de la casa de Barcelona. Muntaner colaboró en la expansión mediterránea y se ha dicho que se identificó con el ideal de imperio catalán» (Ferrer 2014: 122-123).

El llibre de Ramon Muntaner busca l'elaboració d'una ideologia monàrquica i nacional, superadora de personalismes i particularismes, i que presenta reunits els territoris governats per les diverses branques del casal de Barcelona i els ofereix una identitat col·lectiva. (Carré 2011: 51)

«Fo vespre» quan el relat de la coronació finalitza com el comiat de l'última de les parts del desenvolupament del ritu litúrgic de la missa. El rei es retira a la seua cambra a reposar i la resta dels personatges convidats se'n van a les seues posades i «jamés tan reial cort ne tan graciosa no fo tenduda ne tan alegre ne ab tan gran solemnitat. Nostre Senyor, ver Déus, lo jaquesca regnar molts anys al seu servei e a bé de la sua ànima e a profit e exalçament dels seus regnes e de tota la cristiandat. Amén» (Muntaner 2011: 507). La crònica presenta una narració encadenada, perquè els capítols se segueixen els uns als altres i aquest final és el resultat d'un objectiu inicial. Transcorreguda la festa de Nadal i jurats els usatges a Barcelona a cavall de 1327 i 1328, el rei proclama el seu propòsit: la

data de la seua coronació pública en la Pasqua de Resurrecció del diumenge 3 d'abril de 1328. Hi ha un paral·lelisme metafòric força evocador de la divinitat de Jesucrist associada al paper reial d'Alfons el Benigne: a l'inici de la crònica de la coronació del rei, «així con los sants apòstols e deixebles de nostre Senyor, ver Déus Jesucrist, estaven desconsolats e marrits per la passió de nostre Senyor Déus Jesucrist», «e que, així con Jesucrist, lo jorn de Pasqua, per la sua resurrecció, ell los alegrà e confortà», «que així los seus sotsmeses estaven ab gran tristor per la mort del senyor rei, son pare», «e aquell dia beneit ell se faria cavaller e prendria la corona beneita e astruga», «ell confortàs e alegràs ell mateix e sos germans e tots los seus sotsmesos» (Muntaner 2011: 493); a la fi de la crònica, «nostre Senyor, ver Déus Jesucrist, que la Verge madona santa Maria e els seus beneits apòstols e evangelistes e els altres deixebles seus confortà en aquella beneita festa de Pasqua, per la Resurrecció; que d'abans érem tuit trists e marrits per la sua Passió», «e així los sotsmesos del senyor rei d'Aragon eren tots trists per la mort del bon rei, son pare, e ell aquest jorn beneit de Pasqua ha'ls alegrats e confortats». (Muntaner 2011: 507). Així doncs, l'ús dels adjectius *desconsolats* i *marrits*... i els verbs *alegrà* i *confortà*, sobretot aquest darrer que suposa donar ànim i consol en l'abatiment i el dolor, donar coratge, força i esperança produeix la càrrega emotiva d'aquesta assimilació metafòrica de la divinitat del rei. «Si a Déu plau» (Muntaner 2011: 507) el rei vetla per la cura i seguretat dels seus súbdits; com Jesucrist Déu per la seua salvació, «aitant com en aquest món siam» (Muntaner 2011: 507). L'aclamació final prega per l'empara celestial, a Déu, a la seua mare Santa Maria i a tots els beneits sants, és a dir, en tota la seua versió de conjunt *in saecula saeculorum*, «ara e per tots temps sia» (Muntaner 2011: 507).

5. Conclusions

En resum, en aquest TFG argumente que la crònica de la coronació d'Alfons el Benigne és un relat historiogràfic literari perquè captiva amb l'evocació emocionant de la realitat a partir de tres perspectives d'anàlisi: l'històric, el festiu i el lingüístic. D'ací surt el títol: *L'encisadora coronació d'Alfons el Benigne segons Ramon Muntaner*.

L'apartat històric és fonamental per a entendre aquesta concepció d'una estirp catalanoaragonesa legitimada testimonialment i providencial a partir dels precedents historiogràfics dels annals i les gesta llatines per aplegar a les cròniques catalanes. Aquestes cròniques són escrites amb la finalitat propagandística de deixar constància de la realitat històrica de l'heroïcitat del llinatge catalanoaragonés per a l'acreditació de l'autenticitat dinàstica i, alhora, identitària catalanoaragonesa i, perquè servisquen de model d'ensenyament als futurs prínceps. Aquestes narracions magnifiquen la realitat mitjançant l'ús dels recursos literaris discursius d'oralitat, que transmet excitants impressions d'intimisme i veracitat, amb la intencionalitat de persuadir els seus destinataris —«prelats e rics hòmens e cavallers e ciutadans e hòmens de viles» (Muntaner 2011: 493).

Per aquest motiu, cal contextualitzar històricament Muntaner i Alfons el Benigne per a entendre amb escreix aquesta autenticitat de la nissaga catalanoaragonesa i, de retop, de la identitat de tot un poble. Muntaner la sacralitza, perquè és testimoni de les proeses més destacables esdevingudes sota els llinatges sobirans provinents de la soca familiar nascuda de la unió de la princesa d'Aragó Peronella i el comte Ramon Berenguer IV de Catalunya, associades a la voluntat de Déu en recompensa al seu virtuós comportament. Per tant, Muntaner descriu la seua gloriosa experiència viscuda sota els tres braços dinàstics, catalanoaragonés, mallorquí i sicilià; relata sobretot les disputes de poder que hi van haver entre ells i amb el Papat, França i les repúbliques italianes de Gènova, Pisa... i escriu com un personatge polivalent: militar, administratiu, funcionari i jurat en el cas de la coronació del Benigne... L'heroïcitat més emblemàtica d'Alfons el Benigne és la conquesta de Sardenya i en aquesta crònica de les festes de la coronació, Muntaner exalta la figura del rei com a símbol d'una digna identitat catalanoaragonesa.

Muntaner supera el sentimentalisme de manifestacions provincianes d'ordre més o menys proaragoneses o catalanistes dels regnes de la corona, amb la intenció de reflectir una imatge unificada i, a més imperialista si valorem la seua intervenció sota la resta dels llinatges filials. En aquest sentit, la legitimitat monàrquica del casal de Barcelona està avalada perquè «en 1137 el conde de Barcelona, Ramón Berenguer IV recibió de Ramiro II el ejercicio del poder y con ello se inició una fase de transición hacia la introducción en Aragón de la dinastía condal, consumada con el acceso al trono de Alfonso II el Casto» (Palacios 1975: 142); i sobretot la supremacia sobiranista, perquè la «política exterior, como ya hemos dicho anteriormente, no se atribuye a un determinado estado de la Corona, sino que es siempre algo indiscriminado, algo que protagoniza el propio monarca» (Palacios 1975: 159). Així doncs, la descripció de les coronacions a partir dels juraments i, sobretot, amb l'associació del monarca com a màxim garant dels costums, furs i privilegis, porta implícita la imatge del rei com a mite en defensa de la unitat territorial enfront d'iniciatives capcioses de nobles interessats. «Baste por ahora recordar que el prestigio que la monarquía obtiene ante el pueblo frente la nobleza egoísta, al arrebatarle la bandera de los fueros y de la legalidad, está en la base misma del nacimiento de este mito» (Palacios 1975: 200). La crònica d'una gran volada d'aquesta coronació d'Alfons el Benigne reflecteix aquesta visió mítica de la regència i, de retop, de tota la nissaga catalanoaragonesa, símbol de l'estat. La solemnitat de l'acte no pretén més que harmonitzar simbòlicament aquesta realitat política diversa, d'una vigorosa esplendor de conjunt, «rei N'Anfós, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, de València, de Sardenya e de Còrsega, comte de Barcelona» (Muntaner 2011: 493). Al capdavall es tracta, d'una literatura històrica, perquè és la narració emotiva d'un propòsit, la legitimació identitària d'una societat medieval catalanoaragonesa gràcies a l'acreditació testimonial i providencial irrefutable de l'autenticitat dinàstica.

La festa és un fenomen social que permet la conscienciació d'aquesta honorable identitat catalana compartida. La coronació del rei és una extraordinària festa cívica per a la

proclamació i exaltació del rei i, per tant, un esdeveniment social d'exhibició espectacular de la identitat simbòlica del rei i, alhora, de l'estructuració social medieval. Ara bé, la representació d'aquesta festa és multidisciplinària, perquè conté religiositat i gaudi a més de civilitat en els tres moments clau de la celebració en la Pasqua de Resurrecció del 3 d'abril de 1328 a Saragossa: el seguici de la comitiva d'acompanyament del rei cap al palau de l'Aljaferia, la cerimònia religiosa a l'església de Sant Salvador junt amb el retorn del rei al seu palau i el convit final amb cants i joglars.

L'escenificació festiva presenta: d'una banda, una vessant descriptiva, els abillaments urbans; el nombre de personatges presents, d'instruments i les mesures de dimensions de longitud, volum, altura i del valor d'objectes; les insígnies monàrquiques i la vestimenta noble, la disposició ordenada dels convidats...; d'altra banda, una vessant temàtica, l'evolució de les coronacions dels reis catalanoaragonesos evidencia les tenses relacions polítiques amb les forces de poder medievals, sobretot la controvèrsia amb el Papat, sobre la seua legítima autoritat per a la concessió de títols reials al llinatge catalanoaragonés.

Muntaner narra la memòria dels fets mitjançant l'ús dels recursos literaris dels gèneres de la narrativa de cavalleries, l'èpica i la poesia trobadoresca, associats a cadascuna de les parts que conformen la celebració de la festa de la coronació. De bell nou, la literària força emotiva de la crònica irromp gràcies a l'expressió lingüística d'estil col·loquial i quotidià, d'un contingut apassionant i viu. L'èxit literari d'aquesta crònica de la coronació de Muntaner rau en la gran tensió narrativa provocada per commoure estilísticament i conceptualment el receptor. En aquest sentit, excel·leixen d'una banda, les contínues interaccions amb el destinatari del relat, els característics apòstrofs *Què us diré?* i *Què us en diria?* a nivell d'estil; de l'altra, les hipèrboles per a l'exaltació de la monarquia i de la identitat –la pàtria– catalanoaragonesa a nivell conceptual. «L'exalçament dels seus regnes e de tota la cristiandat» (Muntaner 2011: 507) mitjançant la precisa descripció de l'honorable noblesa del seguici de la comitiva d'acompanyament del rei «ordonadament» (Muntaner 2011: 500) cap al grandios i majestuós ritu catòlic de la cerimònia de consagració a l'església de Sant Salvador i el retorn del rei al seu palau de l'Aljaferia «devotament» (Muntaner 2011: 501) per al festejament solemne d'afectuosa elegància del convit final «honradament» (Muntaner 2011: 505).

«El preciosisme en la narració de la coronació de l'últim rei que va conèixer, Alfons el Benigne, l'any 1328, que clou la crònica, també té aquest objectiu: mostrar el lluïment d'una monarquia poderosa i fecunda que suscita l'adhesió dels seus súbdits i comunicar l'amonestació a un nou rei que, per a Muntaner, arriba carregat d'esperances» (Cifuentes 2019: 144). Al capdavant, Muntaner commemora amb grandiloqüència la festa de la coronació d'Alfons el Benigne, la resurrecció del rei per analogia amb la de Jesucrist, com a símbol identitari catalanoaragonés mitjançant un declamatori estil quotidià i un emfàtic contingut vivaç.

El joc de Muntaner surt de l'èpica i de la història i va cap a la novel·la. «E la cançó e els verses sonen tots al regiment que el dit senyor rei deu fer a ordinació de la sua cort e de tots los seus oficials, així en la dita cort sua, com per totes les altres províncies». Hi ha una interessant teoria literària aquí: la poesia és un instrument d'ordre polític intern. (Sobré 1978: 126)

Es tracta d'una literatura de la realitat històrica. «La Crònica de Muntaner és una superació de l'èpica o, més exactament, del món èpic de la cançó de gesta i del romanç cavalleresc. La similitud i el contrast són clars: les gestes són les mateixes, si no més grans, però els personatges ja no són de ficció. La seva és l'èpica de la realitat» (Sobré 1978: 127). La grandiloqüència de la *Crònica* encisa el públic, perquè el delecta eficaçment amb l'expectació provocada per la grandiosa festivitat d'aquesta coronació del rei Alfons el Benigne i si Déu vol «tots viurem alegres e pagats, aitant com aquest món siam. Així plàcia a Déu. Amén, amén» (Muntaner 2011: 507).

6. Bibliografia

Font documental

MUNTANER, Ramon (2011). *Crònica de Ramon Muntaner*, Ferran Soldevila; *Les quatre grans cròniques*, vol. 3, edició a cura de Josep Massot i Muntaner; revisió filològica de Jordi Bruguera; revisió històrica de M. Teresa Ferrer i Mallol. Barcelona: IEC; «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica» núm. 86.

Fonts bibliogràfiques

BADIA, Lola; AGUILAR, Josep Antoni (2013). «Edat mitjana i literatura»; «Dels orígens al segle XIV»; «Les cròniques i els cronistes» «La Crònica de Ramon Muntaner», dins: *Literatura medieval (I). Dels orígens al segle XIV*, sota la direcció de Lola Badia; *Història de la literatura catalana*, edició sota la coordinació d'Àlex Broch. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Barcino; Ajuntament de Barcelona, (p. 17-46, 47-84, 85-119, 152-187).

CARRÉ, Antònia; SOLER, Albert (2011). «La historiografia», dins: *Literatura catalana medieval*. Barcelona: UOC.

CINGOLANI, Stefano Maria (2007). *La memòria dels reis. Les quatre grans cròniques*. Barcelona: Base.

DE RIQUER, Martí (1980). *Història de la literatura catalana, Volum I*. Barcelona: Editorial Ariel.

FERRER, Maria Teresa (2014). «Las crónicas reales catalanas», dins: *Monarquía, crónicas, archivos y cancellerías en los reinos hispano-cristianos: siglos XIII-XV*, sota la coordinació

de Esteban Sarasa. Zaragoza: IFC (Institución Fernando el Católico); «Actas» núm. 3344, p. 77-144.

FOGUET, Francesc (2000). «Dels orígens del teatre a la *commedia dell'arte*», dins: *La representació teatral*. Barcelona: UOC.

HAUF, Albert; DE RIQUER, Isabel; AGUILAR, Josep Antoni; HAUF, Albert; RIBA, Carles; FUSTER, Joan (2011). «Escriptura, nació i tradició»; «Els trobadors catalans»; «La historiografia medieval»; «El judici de Déu»; «Muntaner patriota»; «Les exageracions de Muntaner», dins: *Edat Mitjana. Dels inicis a principis del segle XV*, vol. I, sota la direcció d'Albert Hauf; *Panorama crític de la literatura catalana*. Edició sota la coordinació d'Albert Rossich. Barcelona: Editorial Vicens Vives, (p. 15-27, 37-97, 158-173, 186-188, 191-193, 193-195).

LADERO, Miguel Angel (2004). *Las fiestas en la cultura medieval*. Barcelona: Areté.

MUNTANER, Ramon (1979). *Crònica*. A cura de Marina Gustà, pròleg de Joan Fuster, Barcelona: Edicions 62.

————— (1999). *Crònica*. A cura de Vicent Josep Escartí. València: Alfons el Magnànim, vol. 1.

————— (2008). *Crònica*. Selecció i pròleg de Vicent Escrivà. Alzira: Bromera.

PALACIOS, Bonifacio (1975). *La coronación de los reyes de Aragón 1204-1410. Aportación al estudio de las estructuras medievales*. Valencia: Anubar eds.

PÉREZ, Olga (2010). «Ceremonias regias en la Castilla medieval. A propósito del llamado Libro de la coronación de los reyes de Castilla y Aragón», dins: *Archivo Espanyol de Arte*, 332, octubre-diciembre, p. 317-334.

SOBRÉ, Josep Miquel (1978). *L'èpica de la realitat*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes; Biblioteca Torres Amat.

Webgrafia

Antiblavers. «Retrat d'Alfons el Benigne a la genealogia del pergami del monestir de Poblet», dins: *Galeria, Orígens* [imatge: Arxiu 207]. URL: <http://www.antiblavers.org/galeria/displayimage.php?pid=866> (darrera consulta: 28.02.22).

Antiblavers. «Ramon Muntaner», dins: *Galeria, Orígens* [imatge: arxiu 258]. URL: <http://www.antiblavers.org/galeria/displayimage.php?pid=3946> (darrera consulta: 28.02.22).

BRISSET, Demetrio Enrique (2012). «Los símbolos del poder», dins: *La Gazeta de Antropologia*. URL: http://www.gazeta-antropologia.es/?page_id=15 (darrera consulta: 20.10.21).

CIFUENTES, Lluís (2019). «Les quatre grans cròniques catalanes, un dels millors conjunts historiogràfics de l'Europa medieval», dins: *Catalan Historical Review*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; núm.12, p. 137-149. URL: <http://revistes.iec.cat/chr/> (darrera consulta: 20.12.22)

DURÁN, Antonio (1989). «El rito de la coronación del rey en Aragón», dins: *Argensola, Revista de Ciencias Sociales del Instituto de Estudios Altoaragoneses*; núm. 103, p.17-40. URL: <http://www.iea.es/> (darrera consulta: 20.02.22).

Audiovisuals

CINGOLANI, Stefano Maria (2015). *Ramon Muntaner: la història com a experiència*. Barcelona: Ateneu Barcelonés. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kJ2-rnmjfw> (darrera consulta: 20.02.22).

Alginet, 27 de maig de 2022

Enllaç al repositori de la UOC: <http://hdl.handle.net/10609/146013>